ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 127 ΤΕΥΧΟΥΣ

Jean Savant: Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐπὶ Ναπολέοντος.—Λάθη καὶ παραλείψεις.—Μετὰ τὴν καταστροφήν.—Ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς.—Ματθαῖος δὲ Λεσσέψ.—Αἱ ἐπικλήσεις τοῦ Μωρηᾶ.

Θ. Μ. Λάσκαρι: Ὁ Μέττερνιχ καὶ ἡ Ἐπανάστασις τῆς Λευκάδος.

Δ. Ρῶμα: Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Ἑπτανησιακοῦ πολιτισμοῦ (διάλεξις).

Σπύρου Μινώτου: Πνευματικὴ Ζωή: Ἡ 75ετηρίδα τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου.—Ἡ ἵδρυσις Γεν. Διευθ. Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν.—Τὸ Βασ. Θέατρον.—Διάφορα κτλ.

Βιβλιοκρισίαι: **Σπ. Μινώτου** «Τὸ χρονικὸ μιᾶς Πολιτείας» τοῦ Πρεβελάκη. **Μαρίνου Σιγούρου** «Βιβλιολογία καὶ Βιβλιοθηκονομία» τοῦ Λημ. Μάργαρη, «Ρήγας Βελενστινλῆς» τοῦ Α. Δασκαλάκη, «Γ. Ζαλοκώστα, Ἔργα» τοῦ Κ. Καιροφύλα, «Στοχασμοὶ καὶ Σημειώματα» τοῦ Γ. Α. Μαρκίδη.

Νέα Βιβλία—Ἐφημερίδες καὶ περιοδικά.

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΕΥΧΟΣ 127

ΕΤΟΣ Γ' 1939

ΔΡΑΧ. 15

5

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ
ΙΟΝΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐτησία . . . . . Δραχ. 75
Δημόσια Γραφεῖα καὶ ὀργανισμοὶ . . . . » 200

Ἐτησία ἐξωτερικοῦ δολλάρια 2

ΕΚΔΟΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΝΩΤΟΣ

Ἐμβάσματα, συνεργασία καὶ ὅ,τι ἄλλο σχετικὸ μὲ τὸ περιοδικὸ ἀποστέλλεται στὴ διεύθυνση :
Κον Σπῦρον Μινῶτον
Ταχ. Θυρὶς 202 Ἀθῆναι

Διαφημίσεις : Ὁλόκληρος σελὶς ἐξωφύλλου Δραχ. 1500
Ἡμίσεια » » » 850

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΟΛΑ ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΜΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΣΕΛΙΔΟΣ
ΜΕ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Συνεργάται καθηγηταὶ ἑλληνικῶν καὶ ξένων Πανεπιστημίων, Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες.

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων «Πάπυρος» ἐκδίδει διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἑλλάδι ὅλα τὰ ἔργα ὅλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν, μὲ πιστὴν μετάφρασιν παραλλήλως τοῦ ἀρχαίου κειμένου, μὲ εἰσαγωγὰς καὶ σημειώσεις.

Αἱ μεταφράσεις γίνονται εἰς ἁπλῆν καθαρεύουσαν προκειμένου περὶ φιλοσοφικῶν, ἐπιστημονικῶν, πολιτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἔργων, εἰς δημοτικὴν δὲ προκειμένου περὶ δραμάτων, ποιημάτων καὶ λογοτεχνικῶν ἐν γένει ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ Α' Γενικὴ Σειρὰ θὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 200 τόμους.

Κατὰ μῆνα ἐκδίδονται 3 - 4 τόμοι μὲ 90—150 περίπου μεγάλας σελίδας ἕκαστος, ἐπὶ χάρτου πολυτελείας.

Οἱ ἀγορασταὶ 10 τόμων καὶ πλέον θεωροῦνται συνδρομηταὶ καὶ ἔχουν ἔκπτωσιν 20 % ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ καταλόγου.

Προπληρωμὴ 50 τόμ. ἀδέτων δρ. 1.500 —(Δεμένων δρ. 2.300)
» 100 » » » 3 000 —(» » 4 500)

Οἱ ἐγγραφόμενοι δι' ὁλόκληρον τὴν σειρὰν 1 - 2 0 ἔχουν πρόσθετον ἔκπτωσιν καὶ δικαιοῦνται νὰ παραλάβουν ἀμέσως ἐπὶ πιστώσει τοὺς 50 προηγουμένους τόμους καταβάλλοντες τὴν α' δόσιν μόνον καὶ ὑπογράφοντες ἀναλόγους μηνιαίας συναλλαγματικάς. Ζητήσατε σχέδιον συμφωνητικοῦ.

Ἐκυκλοφόρησαν ἤδη 70 πολυτελέστατοι τόμοι.

Ἐμβάσματα συνδρομῶν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζιτικῆς ἐπιταγῆς.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ "ΠΑΠΥΡΟΣ,, ΛΕΩΦ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 36 ΤΗΛΕΦ. 30.232 - ΑΘΗΝΑΙ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΗΜΕΡΟΜ. 20.8.85
ΑΡΙΘ. 38816

ΑΙ ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ ΕΠΙ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Εἰς τὴν Καν Ἰωάνναν Ζ. Στεφανόπολι ἀφιερώνω μὲ σεβασμὸν τὰς μικράς μου αὐτὰς ἱστορικὰς ἐργασίας.

JEAN SAVANT

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1931, 1932, 1933..... Ἡ σκέψις μου πετᾶ εἰς τοὺς ὡραίους, παραγωγικοὺς καὶ εὐτυχισμένους ἐκείνους χρόνους, ποὺ ἠμπόρεσα νὰ ζήσω κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς ἀγαπημένης μου Ἑλλάδος.

Τὰ τρία αὐτὰ ἔτη θὰ εἶχαν καμμίαν θέσιν εἰς τὴν ψυχήν μου καὶ εἰς τὴν καρδίαν, χωρὶς τὴν παρουσίαν, τὴν ὑποστήριξιν, τὴν μύησιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ ἀγαπητοῦ μου Μαΐτρ καὶ φίλου κ. Σπυρίδωνος Παππᾶ;

Βεβαίως, ὄχι! Εἰς αὐτὸν ὀφείλω τὴν μικρὰν τωρινὴν ἐργασίαν μου, προοίμιον πολλῶν ἄλλων, περισσότερον ἀκόμη ἐνδιαφερουσῶν, προοίμιον ἀφαντάστου πλούτου, τὸν ὁποῖον δὲν ὑποπτευόμεθα κἂν καὶ ποὺ κοιμᾶται εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν Ἐθνικῶν Ἀρχείων.

Εἰς τὴν κυρίαν Ἰωάνναν Ζ. Στεφανόπολι ὀφείλω τὴν ἐνθάρρυνσιν διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν καὶ ἐρευνῶν μου ὅπως καὶ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸ Messager d' Athènes τῆς τωρινῆς μελέτης μου περὶ τῶν «Ἰονίων Νήσων ἐπὶ Ναπολέοντος».

1934—1939... Ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς μου εἰς Γαλλίαν πέρασαν ἤδη περισσότερα ἀπὸ πέντε χρόνια, τὰ ὁποῖα μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἐγκύψω εἰς τὴν μελέτην τοῦ μέρους τούτου τῆς ἱστορίας τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ νὰ συλλέξω ὑλικὸν ἀνεκδότων ἐγγράφων, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἠδυνάμην νὰ γεμίσω ὁλοκλήρους τόμους...

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐπὶ Ναπολέοντος» ἠθέλησα νὰ δημοσιεύσω εἰς 30 κεφάλαια, ὅ,τι θὰ δῆτε πάρα κάτω. Ἐξ αὐτῶν προκύπτει πόσαι οὐσιώδεις μεταβολαὶ πρέπει νὰ ἐπέλθουν εἰς τὰ μέχρι σήμερον γραφέντα.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν μου, συνέλεξα, ἐταξινόμησα, προετοίμασα καὶ ἤρχισα γράφων μίαν σειρὰν ἀπὸ ἐνδιαφερούσας μελέτας (ἐνδιαφερούσας λόγῳ τοῦ ἀνεκδότου περιεχομένου καὶ τοῦ ὄγκου των), εἰς τὰς ὁποίας σκοπεύω, ἐὰν ὁ θεὸς τὸ ἐπιτρέψῃ, νὰ ἀφιερώσω τὸν καιρόν μου καὶ τὰς δυνάμεις.

Ἰδοὺ ἕνα σχέδιον τῶν ἐργασιῶν τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ δημοσιεύσω ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον: «Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐπὶ Ναπολέοντος»:

— Δημοσία Ἐκπαίδευσις.
—Ἡ Κέρκυρα ὑπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν.
—Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία καὶ ἡ Γεωργικὴ Ἑταιρεία.
— Κοινωνικὴ Πρόνοια καὶ Φιλανθρωπία.
—Ἐμπόριον καὶ Προμήθειαι.
—Ἡ Ἰόνιος Γερουσία.
— Θρησκεύματα.
—Ἡ Δικαιοσύνη καὶ τὰ Δικαστήρια.
—Ἡ Ἀστυνομία.
—Ἡ Διοίκησις.
— Τὸ πολεμικὸν καὶ ἐμπορικὸν ναυτικόν.
— Οἱ Ἄγγλοι καὶ ἡ ἐπιρροή των.
—Ἡ ἀπώλεια τῆς Ἑπτανήσου.

Ἴσως, θὰ πῇ κανεὶς φθάνει. Εἰς τὴν ἱστορίαν ὅμως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ λέγωμεν «ἀρκετά»! Πόσας μεγάλας καὶ ἐνδιαφερούσας φυσιογνωμίας ἐνδιαφέρει νὰ ἀναζήσωμεν! Πόσας παραγνωρισθείσας λεπτομερείας, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ὁποίων εἶναι ἐν τούτοις

κεφαλαιῶδες! Πόσαι ὡραῖαι ἱστορικαὶ σελίδες τῆς Ἑπτανήσου εἶναι καιρὸς νὰ γραφῶσι!

JEAN SAVANT *

---

* Σημ. Ἰ.Α. Ὁ κ. Jean Savant ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις, ἡ οἰκογένειά του ὅμως κατάγεται ἀπὸ τὸ Saint—Jean de Maurienne τῆς Σαβοΐας. Ἐταξίδευσε καὶ ἐμελέτησε πολύ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔμεινε ἀπὸ τὸ 1931-1933 ὡς ὑπάλληλος τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας, ἐπεσκέφθη ὅμως καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγνώρισε τὸν ἱστορικὸν κ. Σπ. Παππᾶν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐμύησε εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰονίων Νήσων ἐπὶ Ναπολέοντος, κατηύθυνε τὰ πρῶτα του βήματα καὶ τὸν ἐβοήθησε μεγάλως διὰ τῶν συμβουλῶν του.

Ἑπτανησιακαὶ ἐργασίαι δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Savant ἢ μέλλουσαι νὰ δημοσιευθοῦν εἶναι:

—Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐπὶ Ναπολέοντος. Τὸ Ναυτικὸν τῆς Κερκύρας. (Revue Maritime Φεβρ. 1939).

—Τὸ ὡς ἄνω εἰς Ἑλληνικὴν μετάφρασιν κ. Ζερμπᾶ καὶ σημειώσεις κ. Στυλ. Λυκούδη. Ἀθῆναι 1939.

—Αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐπὶ Ναπολέοντος. (30 κεφάλαια, δημοσιευθέντα εἰς τὸ Messager d' Athènes (1938-1939), τὸ πρῶτον μέρος τῶν ὁποίων δίδομεν σήμερον εἰς Ἑλληνικὴν μετάφρασιν.

—Μία καταπληκτικὴ σταδιοδρομία. *Νικόλαος Μυλωνᾶς.*

—Δύο Ἀντιπροσωπεῖαι Ἰονίων εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Αὐλήν. (Revue d' Histoire Diplomatique, 1939).

—Ἕλληνες στρατιῶται κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν καὶ Αὐτοκρατορίαν καὶ ἥρωες τῆς Ἀνεξαρτησίας.

—Ἑπτανήσιοι πειραταὶ καὶ κουρσάροι.

Πλὴν τῶν ἐργασιῶν του διὰ τὰς Ἰονίους Νήσους, ὁ κ. Savant κατέγινε εἰδικώτερον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον. Ἔδωσε πλείστας διαλέξεις ἐν Παρισίοις περὶ τῆς Α' καὶ Β' Αὐτοκρατορίας, συνειργάσθη δὲ εἰς τὴν Journal des Débats, Emancipation Nationale, Indépendant, Voix du Combattant καὶ Action Française, ὅπου ἐξακολουθεῖ συνεργαζόμενος.

Ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐργασίας του σημειώνομεν: 1) Les Russes 2) Les Baltes et Nous 3) Une Ambassade persane à St. Pètersbourg 4) Ludendorff contre Rennenkampf en 1914 5) Un adversaire de Ludendorff. Rennenkampf 6) Comment fut écrasée la première révolution bolchevique 7) Révelations sur Rennenkampf et la légende de Tannenberg 8) Corneille et Napoléon, κ. ἄ.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ κ. Jean Savant ἐνυμφεύθη τὴν Δ)δα Τατιάναν Pawlowna de Rennenkampf, τοῦ ἐπιφανοῦς Ρώσσου στρατηγοῦ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μπολσεβίκων κατέφυγε μετὰ τῆς μητρός της εἰς τὴν Ἑλλάδα, λαβοῦσα τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα. Σημειωτέον ὅτι ὁ πάππος τῆς μητρός της ἦτο Ἕλλην, εἷς δὲ πρόγονος ἐκ πατρὸς τῆς Κας Σαβὰν ἐπέβλεψεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, διορισθεὶς ἀργότερον Ὑποαυλάρχης τοῦ Ὄθωνος ἐν Ἀθήναις. Ἡ κόρη τούτου, παιδικὴ φίλη τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἔγινεν ἐπίσης Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν.

I

Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΗΨΕΙΣ

Αἱ «ἀνεξάλειπτοι ἀναμνήσεις», πού συνδέουν τούς Ἕλληνας μὲ τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐποποιΐαν, εὗρον ἐν Ἑλλάδι πολλούς ἱστορικούς. Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ ὅσα ἐξέθεσαν εἰς τὰ διάφορα ἔργα των, ἀλλὰ νὰ ἀποδείξωμεν, συμφώνως μὲ τὸ πρόγραμμα πού ἐχαράξαμεν, τὰ κενὰ καὶ τὰ λάθη των, ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων ἐκ τῶν Ἀρχείων, τὰ ὁποῖα βλέπουν τὸ φῶς διὰ πρώτην φοράν, εἰς μερικὰς δὲ περιπτώσεις πολὺ σπανίας, διὰ μιᾶς ἐμβριθεστέρας μελέτης.

Ἀνέκαθεν ὅλοι παρεδέχθησαν ὅτι «ἐὰν ὁ Βοναπάρτης ἐπέστρεψεν βιαστικὰ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀφήνων τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀρχηγίαν εἰς τὸν Kléber τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς πολιτικὰς εἰδήσεις τὰς ὁποίας τοῦ ἔφερεν ἕνας Ἕλλην λοχαγὸς ὀνόματι Σωτήριος Βούρβαχης».

Δὲν εἶναι ἀκριβές. Ὁ Βούρβαχης οὗτος, πάππος, ὡς λέγουν, τοῦ στρατηγοῦ Βούρβαχη τῆς Δευτέρας Αὐτοκρατορίας, ἀξίζει, βεβαίως, κάποιας μνείας, ὁ ρόλος του ὅμως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου ὑπερβάλλεται ἐδῶ περιέργως. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ παραθέσωμεν προσωπικὰ ἐπιχειρήματα, θὰ δώσωμεν ἀπὸ περισσοτέραν μετριοφροσύνην τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φρειδερίκου Masson. Καὶ ἰδοὺ τί λέγει ὁ μεγάλος οὗτος ἱστορικός, ὁ ὁποῖος εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι κάμνει λάθος, εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ Ναπολέων καὶ ἡ οἰκογένειά του»[1]

«Τὴν 21 Βαντεμιαὶρ (13 Ὀκτωβρίου 1799) διαδίδεται ξαφνικὰ ὅτι ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης, ἐπιστρέφων ἐξ Αἰγύπτου, ἀπεβιβάσθη εἰς Frejus.

» Οἱ ἀδελφοί του καὶ ἡ Ἰωσεφίνα ἐδοκίμασαν τὴν ἰδίαν μὲ τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου τῶν Συμβουλίων καὶ ὁλοκλήρου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἔκπληξιν. Μόνον ὁ Ἰωσὴφ ἠθέλησε νὰ τοῦ ἀποστείλῃ ἕναν ἀπεσταλμένον, τὸν Ἕλληνα Βούρβαχην. Ἀλλὰ τὴν 13 Ὀκτωβρίου ὁ Βούρβαχης δὲν εἶχε ἀκόμη ἀφήσει τὸ Παρίσι».

1. Τόμ. I, σελ. 273–274.

Ὁ Βοναπάρτης δὲν ἠδυνήθη ἑπομένως νὰ λάβῃ τὰς πληροφορίας τοῦ ἀδελφοῦ του.

Εἰς τὸ ἔργον του «Ναπολέων Α' καὶ ἡ Ἑλλὰς» ὁ Κ. Ράδος, ἐξιστορῶν τὰς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τὸν Ναπολέοντα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κλείσωμεν τὰς ἀναμνήσεις αὐτὰς τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκστρατείας χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν ἕνα γεγονὸς τὸ ὁποῖον ὤθησε τὸν Βοναπάρτην νὰ μείνῃ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Κρήτης. Ἀπὸ τὸν ναύαρχον Ζουριὲν ντε λα Γκραβιὲρ παραλαμβάνω τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα :

» Ὅταν ὁ Νέλσων, ἀναχωρήσας ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Πάσσαρο, κατευθύνετο πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὰ πλοῖα μας ἀπὸ μίαν ἔμπνευσιν τῆς Θείας Προνοίας ἐξέκλιναν τῆς πορείας των πρὸς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὸ πλέον ἐκτεθεμένον σημεῖον τῆς πορείας[1], εἰς τὸ μέρος ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ διασταυρωθοῦν οἱ δύο στόλοι, συνήντησαν, διὰ νὰ τὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν φοβερόν των ἀντίπαλον, πυκνὴν ὀμίχλην, ἡ ὁποία ἐσκέπασε τὴν Μεσόγειον ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ὁμοία μὲ τὰς μυθικὰς ἐκείνας νεφέλας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ θεοὶ τοῦ Ὁμήρου περιέβαλλον ἐνίοτε τοὺς ἥρωας.»

Ὁ Jurien de la Gravière ἔγραψε πράγματι τὰς ἀνωτέρω γραμμάς, τίποτε ὅμως περισσότερον, ἐνῶ ὁ Ράδος διηγεῖται ὅτι δεικνύουν εἰς τὴν Ἱεραπέτραν «τὴν οἰκίαν ὅπου διῆλθε τὴν νύκτα ὁ Βοναπάρτης», λεπτομέρεια τὴν ὁποίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντλήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν Jurien de la Gravière. Πολλοὶ ἱστορικοὶ ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἰδίως ὁ στρατηγὸς Μπορντώ, ὁ ὁποῖος τελικῶς δὲν ἀπεφάνθη οὔτε ὑπέρ, οὔτε κατά.

Ὅταν ὅμως λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ θρῦλος οὗτος τῆς νυκτὸς τῆς Ἱεραπέτρας, τὸν ὁποῖον κανεὶς ἐκ τῶν χρονογράφων πού ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν δὲν ἀνέφερε, πρᾶγμα πού προκαλεῖ ἔκπληξιν, διότι βεβαίως δὲν θὰ παρέλειπαν νὰ τονίσουν τὴν τολμηρὰν αὐτὴν περιπέτειαν—βασίζεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ φιλοξενήσαντες τὸν Βοναπάρτην μετὰ τὴν ἀναχωρησίν του βρῆκαν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἕνα χαρτάκι πού ἔλεγε: «Θέλετε νὰ μάθετε ποιὸς εἶμαι; Εἶμαι ὁ Ναπολέων», θὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπορίαν

1. Guerres maritimes de la République et de l' Empire, Paris, 1847, I, σ. 215.

μας. Ὁ νικητὴς στρατηγὸς δὲν ἦτο τότε γνωστὸς εἰμὴ μὲ τὸ ὄνομα Βοναπάρτης, ποὺ καὶ ἡ ἰδία Ἰωσηφίνα μετεχειρίζετο κατὰ προτίμησιν ἀντὶ τοῦ μικροῦ ὀνόματος, ποὺ ἦτο ἄγνωστον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τοὺς Γάλλους. Τὸ 1798 τὸ ὄνομα Ναπολέων ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἕνα ἄλλο λάθος ἀνάγεται εἰς τὸν Augereau, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐχαρακτήρισεν ὡς ἑλληνίζοντα. Ἕνας ἑλληνίζων, «ὁ ὁποῖος ὤθησε τὸν φιλελληνισμόν του κάπως μακρύτερα, ἀπαγαγὼν ἐν Νεαπόλει τὴν ὡραίαν κόρην ἑνὸς Ἕλληνος ἐμπόρου, ἡ ὁποία ἔγινε κυρία στρατηγοῦ Augereau, γυναῖκα γενναία καὶ ἐξαισία, ἥτις δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐνθουσιώδης Ἑλληνὶς πατριῶτις» [2]. Δύσκολον, δεδομένου ὅτι ἡ στρατηγίνα ἦτο τὸ γένος Chavannes, μιᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας. Ὅσον διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Augereau ὡς «ἑλληνίζοντος», παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀνάμνησις ποὺ ἄφησεν εἶναι ἑνὸς ἀνθρώπου «χωρὶς συνείδησιν, χωρὶς ἠθικὴν καὶ ἐντιμότητα», ἑνὸς «ἀθλίου παιδιοῦ», ἄνευ σημασίας, ποὺ ἐγεννήθη εἰς μίαν τρώγλην — πρᾶγμα βέβαια διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔπταιε, — καὶ ποὺ ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια ἔτρεχε στοὺς δρόμους, ἄνεργος, φίλερις, γεμᾶτος ἐλαττώματα, καὶ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἐστερημένος τελείως μορφώσεως.

Μεταξὺ τῶν φίλων τῆς Γαλλίας ἢ τοῦ Ναπολέοντος Ἑλλήνων, ἐλησμόνησαν νὰ ἀναφέρουν ἐπίσης τὸν Ἀνδρέαν Μουστοξύδην, «ἑλληνιστὴν λίαν διακεκριμένον» κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον Buchon[3], ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε πολὺ γνωρίσει. Ὁ Κερκυραῖος Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ἱστορικὸς τῶν Ἰονίων νήσων, ἦτο ἐπὶ αὐτοκρατορίας «νέος γεμᾶτος ἀξίαν καὶ γνώσεις», προτερήματα εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὸν διορισμόν του τὴν 18 Δεκεμβρίου 1812, ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς τάξεως ἱστορίας καὶ ἀρχαίας φιλολογίας εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Γαλλίας [4].

Ἐλησμόνησαν ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Κεφαλλῆνος Μυλωνᾶ. Οὗτος ἔγινε γαλλόφοβος, θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ τὸν ἀναφέρουν, καθόσον ἀπεστάλη εἰς Παρισίους τὸ ἔτος IX, ἐξεπαιδεύθη εἰς γαλλικὴν σχολὴν δαπάναις τοῦ Γαλλικοῦ κράτους, διωρίσθη κατόπιν ἀξιωματικός, εἰσῆλθε εἰς τὸ ἐν δράσει σῶμα στρατοῦ τὸ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Gouvion Saint — Cyr καὶ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Βασίλειον τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν

2. Ἔργον προαναφ. σ. 14–15.
3. Voyage dans les Iles Ioniennes, Paris 1911.
4. Moniteur Ionien, Κέρκυρα 12 Ἀπρ. 1813, ἀρ. 16.

εἰς τὴν Δαλματίαν. Ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἀναλαβὼν ὑπηρεσίαν... ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους, ὡς μυστικὸς πράκτωρ κατὰ τῆς Γαλλίας. Εἰς τὰς Γενικὰς Ἐκθέσεις του, ὁ στρατηγὸς Donzelot δὲν ἀποκρύβει τὸ ἄδικον ποὺ τοῦ ἔκαμεν ὁ Μυλωνᾶς [5].

Ὁ κ. Σπ. Παππᾶς, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην ποὺ ἔχει γίνει διὰ τὴν δευτέραν ἀντιπροσωπείαν τῶν Ἰονίων, μᾶς λέγει:

«Ὁ μακαρίτης Ράδος ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ Ἀντιπροσωπεία περιελάμβανεν ἐπίσης μερικοὺς ὡραίους ἵππεῖς (πέντε μᾶς γράφει), τοὺς ὁποίους ἀφοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθεώρησε εἰς τὴν πλατεῖαν Carrousel, κατέταξε, κατόπιν παρακλήσεώς των, εἰς τὴν ἴλην τῶν Μαμελούκων τῆς Φρουρᾶς. Ἀγνοοῦμεν ποῦ ὁ σοφὸς ἱδρυτὴς τοῦ ἱστορικοῦ Μουσείου τῆς Ἑλλάδος ηὗρε τὴν ἀφήγησιν τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς ἐπιθεωρήσεως, ἐκεῖνο ὅμως ποὺ γνωρίζομεν εἶναι ὅτι, ἐὰν εἰς τὸν κατάλογον τῶν Μαμελούκων, ποὺ ἐδημοσίευσεν ὁ Roustam εἰς τὰς «Ἀναμνήσεις» του, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ράδος ἀναφέρεται, ὑπάρχουν μερικὰ ὀνόματα Ἠπειρωτῶν, οὗτοι θὰ κατετάχθησαν πρὸ τοῦ 1811. Καὶ ὅμως ὁ Αὔγουστος Boppe ἀναφέρει μίαν ἔκθεσιν τοῦ Γάλλου Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἡ ὁποία λέγει ὅτι τὴν 21 Ἰουνίου 1813 ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισεν ὅπως οἱ τρεῖς ἵππεῖς, τοὺς ὁποίους προσέφερε τὸ ἀλβανικὸν σύνταγμα καὶ τοὺς ὁποίους ὁ βαρῶνος Θεοτόκης παρουσίασε εἰς τὸν Ὑπουργόν, καταταχθοῦν εἰς τὴν ἴλην τῶν Μαμελούκων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Φρουρᾶς. Ἀπὸ τὰς διαφόρους αὐτὰς πληροφορίας, φαινομενικῶς ἀντιφατικάς, προκύπτει ἐν τούτοις ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἵππεῖς ἔφθασαν εἰς Παρισίους πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπείαν καὶ ὅτι ἐκ τῶν πέντε οἱ τρεῖς μόνον, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν, πράγματι κατετάχθησαν.»

Εἶναι εὔκολον νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς τὰ ἀνωτέρω. Δημοσιεύων τὰς «ἀναμνήσεις» τοῦ Roustam, ὁ κ. Παῦλος Cottin δὲν ἔδωσε, ὅπως τὸ δηλώνει, εἰμὴ τὰ ὀνόματα τῶν Μαμελούκων τῶν γεννηθέντων ἐν Ἀνατολῇ, «ἀφήνων κατὰ μέρος τοὺς Εὐρωπαίους». Εἶναι σφᾶλμα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ἱππέων δὲν μᾶς διεσώθησαν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ἀντιπροσωπείας, ὁ Θεοτόκης παρέμεινε. Οἱ ἰόνιοι γερουσιασταὶ δὲν εἶχον φέρει μαζί τους οὔτε ἱππεῖς, οὔτε ἵππους. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως τῆς Ρωσσίας, τὸ φλέγον ζήτημα ἦτο ἡ ἀνασύστασις τοῦ ἱππικοῦ τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς. Ἦτο τὸ 1813. Τὴν 6 Ἀπριλίου 1813, ὁ στρατηγὸς Donzelot ἐπληρο-

5. Πρβλ. π.χ. Rapport Général, 1 Νοεμβρίου 1812.

φόρει τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Δοῦκα τοῦ Φέλτρ ὅτι, διὰ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Ἱππικοῦ, τὸ ἀλβανικὸν σύνταγμα, μὲ μίαν ὡραίαν χειρονομίαν, προσέφερεν αὐθορμήτως τρεῖς ἱππεῖς μὲ πλήρη ἐξάρτησιν, οἱ ὁποῖοι ἀπεστάλησαν ἀμέσως εἰς Παρισίους καὶ ἐπαρουσιάσθησαν ἀπὸ τὸν πρόεδρον Θεοτόκην, ποὺ ἐξηκολούθει, ὡς φαίνεται, νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ θέλγητρα τῆς πρωτευούσης[6].

6. Ἀρχεῖα Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, Στρατιὰ Νεαπόλεως καὶ Ἰονίων Νήσων, Ἀλληλογραφία, Δελτίον C 5 16.

II

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ

Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ

Ἡ Ρωσσία εἶχε νικήσει! Ὁ Ναπολέων, ἐγκαταλείπων τὰ ἀξιοθρήνητα λείψανα τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς εἰς τὴν τύχην των, δὲν εἶχε μόνον ν' ἀντιμετωπίσῃ εἰς Παρισίους μίαν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ δύσκολον ἔργον τῆς ἀνασυστάσεως μιᾶς στρατιᾶς, μιᾶς νέας «Μεγάλης Στρατιᾶς». Ἡ Γαλλία καὶ αἱ ὑποτελεῖς ἐπαρχίαι της ἔδωσαν πάλιν ἄνδρας, ὠργάνωσαν ἐκ νέου ἕνα πεζικόν, ἡ ἀνασύστασις ὅμως τοῦ ἱππικοῦ ἐπραγματοποιεῖτο πολὺ δυσκολώτερον. Ἐὰν ἔλειπαν ἱππεῖς, ἔλειπαν περισσότερον οἱ ἵπποι. Καὶ ἀκόμη περισσότερον τὸ χρῆμα διὰ τὴν ἀγορὰν τούτων. Ὁ ἐπανοπλισμὸς τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς ἦτο τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας καὶ διὰ νὰ τὸ λύσῃ ὁ Ναπολέων εἶχε ἀνάγκην τῆς βοηθείας ὅλων. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Γαλλίας συνεισέφερον [1]. Καὶ εἶναι εὐχάριστον νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμὴν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι δὲν καθυστέρησαν νὰ συνεισφέρουν τὴν ἰδικήν των. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη ἡ κατάστασις ἐν Κερκύρᾳ, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη αἱ προσφοραὶ ἔφθαναν αὐθορμήτως εἰς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν καὶ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον. Τὴν θαυμαστὴν αὐτὴν πρωτοβουλίαν ἀνέλαβεν προσωπικῶς ἡ Ἰόνιος Γερουσία, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν ὅλοι, παρὰ τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν τοῦ πληθυσμοῦ [2]. Διεσώθησαν οἱ κατάλογοι τῶν ἐγγραφῶν, αἱ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα παρακλήσεις νὰ ἀποδεχθῇ τὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μικρὰς προσφοράς. Ὁ σχετικὸς φάκελλος ἀποτελεῖ ἕνα συγκινητικὸν σύνολον.

Ἡ Γερουσία, λοιπόν, ἔδωσε τὴν πρώτην ὤθησιν. Παρὰ τὴν δεινὴν θέσιν τῶν γερουσιαστῶν, ποὺ εἶχον πτωχύνει καὶ στερηθῆ τῆς περιουσίας των, τὸ Σῶμα τοῦτο προσέφερε 4050 φράγκα. Ὁ Ἕλλην Ἀρχιεπίσκοπος 2000, ὁ τοπικὸς Διοικητής, τὸ δικαστικὸν σῶμα καὶ τὸ Διοικητικὸν 3726, ὁ καθολικὸς κλῆρος 1050, ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς

1. Πρβλ. Ἐθνικὰ Ἀρχεῖα, σειρὰ F 9, δελτία 83-128.
2. De Lesseps, Ὀκτ. 1813, Ἀρχεῖα Ὑπουργ. Στρατ. Στρατιὰ Νεαπόλεως κτλ. C 517.

Ἀστυνομίας 375, ἡ Διαχείρησις τοῦ χαρτοσήμου 366, οἱ καθηγηταὶ τῶν δημοσίων σχολῶν 298 καὶ διάφοροι ὑπάλληλοι τῆς Γενικῆς Διοικήσεως 1023 φράγκα.

Τὰς συλλογικὰς προσφορὰς ἠκολούθησαν αἱ ἰδιωτικαί. Ὁ καταφυγὼν εἰς Κέρκυραν τέως διοικητὴς Λευκάδος Βούρβαχης προσέφερε 180 φράγκα. Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Γερουσίας κόμης Σορδίνα, πλὴν τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον συνεισέφερε μὲ τοὺς ἄλλους συναδέλφους του, προσέφερε καὶ ὡς «ἰδιώτης Ἕλλην» 250 φρ. Ὁ Βελλιανίτης ἀπὸ τοὺς Πατρίκιους ἔδωσε εἰς τὸν στρατηγὸν Donzelot δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς του 500 φρ. Ὅσον διὰ τὸν λαὸν τῆς Κερκύρας, προσέφερε τὸν ὀβολόν του εἰς τὸν Γεν. Διοικητὴν καὶ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον. Ἐδωσε πρῶτα 8.380 καὶ κατόπιν ἄλλα 3.805 φρ. Τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν δώρων τῶν Κερκυραίων πολιτῶν, συμπεριλαμβανομένων τῶν ὑπὸ τοῦ πρώην Προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Ζακύνθῳ καὶ κατόπιν Προξένου τῆς Ἰταλίας ἐν Κερκύρᾳ Reinaud προσφερθέντων 500 φράγκων, ἀνῆλθεν εἰς 26.683 φρ. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος φέρεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἰονίου Γερουσίας, τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν κατοίκων τῆς νήσου Κερκύρας προσφερθέντων ποσῶν διὰ τὴν ἀγορὰν ἵππων προωρισμένων διὰ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς[3].

Μετὰ τοὺς πολίτας οἱ στρατιωτικοί. Βλέπομεν τὸν ἐκ Ζακύνθου καὶ εἰς Κέρκυραν καταφυγόντα Πέταν νὰ προσθέτῃ 500 φρ., τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ἑπτανησιακοῦ τάγματος νὰ συλλέγουν 735,36 φρ., τοὺς Κυνηγοὺς τῆς Ἀνατολῆς νὰ δίδουν 900 φρ. Μία λαμπρὰ σελὶς τῆς ἱστορίας των, λησμονηθεῖσα ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἱστορικόν των! Ἡ ἴλη τῶν ἐφίππων Ἰονίων κυνηγῶν προσέφερε 510,10 φρ.[4].

Εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑστερήσουν. Ὁ ταγματάρχης Μερκάτης συμμεθεῖξε μὲ 200 φρ., οἱ ὑπολοχαγοὶ Βάρλαμος καὶ Δεφιλίππης 75 καὶ 30 φρ., ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Βαρούχας 25 φρ. Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφερθοῦν ὅλοι ὅσοι μαζὶ μὲ τοὺς συναδέλφους των Γάλλους προσέφεραν τὸν κατὰ τὸν μᾶλλον καὶ ἧττον ταπεινὸν ὀβολόν των. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραλείψωμεν καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Γαλλικοῦ πυροβολικοῦ, Ἰταλοὺς καὶ Ἰονίους, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν 1500 φρ.

Ἡ συνεισφορὰ τῶν Κυνηγῶν τῆς Ἀνατολῆς — ἡ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολή των εἶναι συγκινητική — φέρει

3. 4. 5. Βλ. Ἀρχεῖα, Στρατιὰ Ναπολέοντος κτλ. C 516.

χρονολογίαν 16 Μαρτίου 1813. Τοὺς ἐπρόλαβεν ὅμως τὸ Ἀλβανικὸν Τάγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔδωσε οὔτε λεπτόν. Ἔκαμεν ὅμως εἰς τὸν Ναπολέοντα ἕνα δῶρον πλέον πρωτότυπον. Ἡ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολή του ἔχει οὕτω :

«Μεγαλειότατε. Τὸ Ἀλβανικόν Σας Τάγμα μακράν, λόγῳ τῶν περιστάσεων, τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, λυπεῖται ζωηρῶς ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ ὑπὸ τὰ βλέμματά σας μίαν μάχην, ἡ ὁποία νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πόθους τῶν ἀναριθμήτων λαῶν Σας. Οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ σῶμα τοῦτο, πρόσφυγες εἰς τὸ ἔδαφός Σας, ὀφείλουν τὴν ὕπαρξίν των μόνον εἰς τὰς εὐεργεσίας Σας. Τολμοῦν νὰ Σᾶς προσφέρουν, διὰ τὴν φρουρὰν τοῦ ἱεροῦ σας προσώπου, τρεῖς τῶν συμπατριωτῶν των, ἐφίππους, μὲ πλήρη ἐξάρτησιν, ὁπλισμὸν καὶ στολὴν κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν προγόνων των.

» Οἱ Ἀλβανοί σας, Μεγαλειότατε, σᾶς ἱκετεύουν νὰ μὴ τοὺς θεωρῆτε ξένους καὶ σᾶς ζητοῦν ὡς χάριν νὰ τοὺς συγκαταλέγετε μεταξὺ τῶν πλέον πιστῶν, ἀφοσιωμένων καὶ εὐγνωμόνων ὑπηκόων σας»[5].

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον κατελάμβανε τὸ ἥμισυ τοῦ φύλλου, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως περιλαμβάνοντος τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν, ὑπεγράφετο ἀπὸ μίαν σειρὰν ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ὡς Φωκᾶς, Δρᾶκος, Χριστάκης κλπ.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπεδέχθη τὸ δῶρον τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀλβανικοῦ Τάγματος. Τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1813, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἔστελλεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα μίαν ἔκθεσιν, ἔχουσαν οὕτω:

«Προτείνομεν εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα νὰ ἐγκρίνῃ ὅπως οἱ προσφερθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλβανικοῦ Τάγματος καὶ καταταχθέντες εἰς τὴν Φρουρὰν τῶν Μαμελούκων τρεῖς ἱππεῖς διατηρήσουν τὰ ὅπλα των καὶ τὴν στολήν των.»

Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις τοῦ στρατηγοῦ Clarke:

«Μεγαλειότατε! Ἡ Υ. Μ. ἀπεφάσισε τὴν 21 Ἰουνίου 1813 ὅπως οἱ προσφερθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλβανικοῦ Τάγματος τρεῖς ἱππεῖς, καταταχθοῦν εἰς τὴν ἴλην τῶν Μαμελούκων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Φρουρᾶς. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἱππεῖς ἔφθασαν εἰς Παρισίους ἐπὶ ἀραβικῶν ἵππων. Μοῦ ἐπαρουσιάσθησαν ἀπὸ τὸν βαρῶνον Θεοτόκην, Πρόεδρον τῆς Ἰονίου Γερουσίας. Φέρουν ἀλβανικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἀγαποῦν τόσον τὸν ὁπλισμὸν των καὶ τὴν στολήν των, ὥστε θὰ ἠσθάνωντο τὴν μεγαλυτέραν λύπην ἐὰν ὑπεχρεοῦντο νὰ τὴν ἀφήσουν. Ὁ ὁπλισμός

των καὶ ἡ στολή των ὀλίγον διαφέρουν τῶν Μαμελούκων, δὲν βλέπω δὲ τίποτε τὸ ἄτοπον νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἐπιθυμία τῶν τριῶν Ἀλβανῶν. Παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νὰ μοὶ γνωρίσῃ ἐὰν ἐπιδοκιμάζῃ τοῦτο» [6].

Αἱ ἔρευναι ποὺ ἐκάμαμεν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ τρεῖς ὡραῖοι οὗτοι ἱππεῖς ὠνομάζοντο Ἰωάννης Φωκᾶς, Κώστας Γιάννης, καὶ Λῶλος Νᾶκος [7].

Ὁ πρῶτος, υἱὸς τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Χάϊδως, γεννηθεὶς ἐν Πάργᾳ τὸ 1791, ἦτο 1,78 μ. ὕψους, εἶχε τὸ πρόσωπον ὠοειδές, ὀφθαλμοὺς πυρρούς, στόμα μικρόν, μεγάλο μέτωπον, τὴν μύτην χονδρήν, στρογγυλὸν πώγωνα, μαλλιὰ καὶ φρύδια μαῦρα. Λοχίας εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Τάγμα, κατετάχθη εἰς τοὺς Μαμελούκους τὴν 3 Μαΐου 1813, φθάσας τὴν 6 Ὀκτωβρίου καὶ προσληφθεὶς ὡς λοχίας τοῦ ἱππικοῦ εἰς τὴν 1ην καὶ ἀργότερον εἰς τὴν 12ην ἴλην. Ἀπελύθη τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1814.

Ὁ δεύτερος, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀγγέλας, ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τὸ 1789 καὶ ἦτο ὕψους ἐπίσης 1,78 μ. Παρουσίαζε τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ μὲ τὸν πρῶτον, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ ὁποῖοι ἦσαν γαλανοί, τὸ στόμα του ποὺ ἦτο μεγάλο, τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ φρύδια, τὰ ὁποῖα ἦσαν καστανά, καὶ τὰς τέσσαρας οὐλὰς ποὺ εἶχεν εἰς τοὺς κροτάφους. Γεννηθεὶς τῷ 1789, ἦτο δεκανεὺς εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Τάγμα, καὶ ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν μὲ τὸν πρῶτον, ἀλλὰ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως τοῦ ἱππικοῦ εἰς τὴν 1ην ἴλην, ἀπολυθεὶς τὴν ἰδίαν ἡμέραν μὲ τὸν πρῶτον. Οὐδεὶς ἐκ τῶν δύο ἀναφέρεται ὡς πολεμήσας.

---

6. Ἐθνικὰ Ἀρχεῖα DF. IV. 1173.—Ἠθελήσαμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Τάγμα ἐὰν ὁ A. Boppe διηγήθη αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. Ἔδωσε πράγματι ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἔκθεσιν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐξηγεῖται ὅμως διατὶ δὲν ἀνέφερε τὸν τόσον εὐγενῆ σκοπόν, ὁ ὁποῖος τοὺς παρεκίνησε.

Ὁ Boppe λέγει μόνον (σελ. 25). «Ἀναμένοντες νὰ κριθῇ ἡ τύχη των, οἱ Ἀλβανοὶ ἠθέλησαν νὰ δώσουν ἕνα δεῖγμα τῆς ἀφοσιώσεώς των. Ἡ ἀναφορὰ ποὺ ἀπέστειλαν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὴν 5ην Μαρτίου 1813 εἶναι περίεργος.»

Οὕτω ἡ ἱστορία εἶναι διαστρεβλωμένη καὶ τὸ κίνητρον τῶν γενναίων δωρητῶν ἠλλαγμένον. Καὶ ὅμως ἀναγράφεται παντοῦ καὶ μάλιστα ὑπογραμμίζεται ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Donzelot.

7. Ἀρχεῖα Ὑπ. Στρατ., Mamelucks de la Garde Impériale. Ἀριθμὸς Μητρώου (2 Germinal an X—26 Ἰουλίου 1814), ἀρ. 1-583. Οἱ τρεῖς Ἕλληνες εἶχαν τοὺς ἀριθμοὺς 440, 441 καὶ 442.

Ὁ τρίτος, υἱὸς τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, ἐγεννήθη τὸ 1791 ἐν Ἀργυροκάστρῳ, εἶχε ὕψος 1,76, πρόσωπον ὠοειδές, ὀφθαλμοὺς πυρρούς, στόμα μέτριον, μέτωπον μικρόν, μύτην σιμήν, μαλλιὰ καὶ φρύδια καστανόξανθα, πώγωνα στρογγύλον καὶ ὑπ' αὐτὸν μίαν οὐλήν. Καταταχθεὶς τὴν ἰδίαν ἡμέραν μὲ τοὺς ἄλλους, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1814, συλληφθεὶς αἰχμάλωτος τὴν 20 Μαρτίου πλησίον τῆς ἐνδόξου πόλεως Méry, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ναπολέων ἐκληροδότησε διὰ τῆς διαθήκης του ἓν ἑκατομμύριον φράγκα.

Αὐτὴ εἶναι ἐν ὀλίγοις ἡ ἱστορία τῆς συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἰονίου εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς. Εἶναι ἀνέκδοτος. Τῆς ἤξιζε νὰ γίνῃ γνωστὴ καὶ νὰ ὑπογραμμισθῇ ὡς ἀπαράμιλλος σελὶς τῶν σχέσεων τῶν Ἰονίων μὲ τὴν Αὐτοκρατορικὴν Γαλλίαν.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ · ΑΠΕΙΡΟΣ

III

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΔΕ ΛΕΣΣΕΨ

Ὁ Λεσσὲψ ἦτο Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος τῶν Ἰονίων Νήσων μὲ ἕδραν τὴν Κέρκυραν, ὅπου τὸν ἀπέστειλεν ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Julien Bessières. Εἶναι περίεργον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα τοῦ Φοντενεμπλὼ τῆς 12 Νοεμβρίου 1807, ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ Λεσσὲψ καὶ ὄχι τοῦ Μπεσσιέρ, πού σημειοῦται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Γραμματείας τοῦ Κράτους, τὰ διατηρούμενα εἰς τὰ Ἐθνικὰ Ἀρχεῖα. Τὴν 30 ὅμως Νοεμβρίου ἰ. ἐ. ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κλάρκ, ἀποστέλλων ὁδηγίας εἰς τὸν στρατηγὸν Μπερτιέ, Γεν. Διοικητὴν τότε τῶν Ἰονίων Νήσων, ἐπρόσθετε τὸ κατωτέρω ὑστερόγραφον, πού ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Διάταγμα εἶχε τροποποιηθῆ:

«Δὲν πρόκειται διὰ τὸν κ. Λεσσέψ, ἀλλὰ διὰ τὸν κ. Μπεσσιέρ, Γεν. Πρόξενον ἐν Βενετίᾳ, ὁ ὁποῖος διωρίσθη αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος ἐν Κερκύρᾳ διὰ τοῦ Αὐτοκρατ. Διατ. τῆς 12 Νοεμβρίου»[1].

Οὕτως ἢ ἄλλως, ἦτο μοιραῖον εἰς τὸν Λεσσὲψ νὰ παίξῃ ἕνα ρόλον ἐν Κερκύρᾳ, καὶ δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ ὀλίγον πού ἐπρόλαβε.

***

Ὁ Ματθαῖος Μαξιμιλιανὸς Εὐτύχιος de Lesseps (1773 ἢ 1774 μέχρι 1832), πατὴρ τοῦ διασήμου Φερδινάνδου δὲ Λεσσέψ, ἤρχισε τὸ διπλωματικόν του στάδιον τὴν 9 Ἰουλίου 1792, ὡς γραμματεὺς πρεσβείας παρὰ τῷ στρατηγῷ Durocher, ἐκτάκτῳ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι τοῦ Μαρόκου. Ἔπειτα ἀπ' ὀλίγον, ὠνομάσθη πρόξενος ἐν Σαλλέ, ὅπου ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ κάμῃ ἕνα ταξίδι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς. Καὶ ἀπὸ τὸ ταξίδιον αὐτὸ ἀπηύθυνε ἀρκετὰς ἐκθέσεις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν.

Μετὰ παραμονὴν ἀρκετῶν ἐτῶν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀνατολῆς, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν τὸ Γεν. Προξενεῖον τοῦ Κάδικος. Εὑρίσκετο εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὅτε ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ πρέσβυς τῆς Γαλλίας τοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν μυστικὴν ἀποστολὴν νὰ μεταβῇ ἀνεπισήμως εἰς Μαλάγαν, διὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν πέντε σκαφῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνεχώρουν διὰ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου εὑρίσκετο τότε ὁ Βοναπάρτης καὶ ὁ στρατός του. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς του ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν τὰς πλέον κολακευτικὰς ἐκφράσεις τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ Ναυτικῶν.

1. Af. IV. 1714. B 2.

Ἀνακληθεὶς εἰς Γαλλίαν τὸ 1803, ἠμείφθη διὰ τὰς ὑπηρεσίας του, διορισθεὶς διαχειριστὴς τοῦ Γεν. Προξενείου καὶ Ἐπιτετραμμένος τῆς Γαλλίας ἐν Καΐρῳ καὶ ὀνομασθεὶς ἓν ἔτος ἀργότερον Γενικὸς Πρόξενος. Ἐκ τῶν κόπων ὅμως εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβλήθη κατὰ τὰ διάφορα ταξείδιά του ἀπὸ Καΐρου εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ λόγῳ τοῦ κλίματος ἔπαθε ἀπὸ λιθίασιν. Ἐζήτησε τότε ἄδειαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν τὸ 1805.

Μὴ εὑρὼν ὅμως εἰμὴ προσωρινὴν ἀνακούφισιν εἰς τὴν ὀδυνηρὰν ἀσθένειάν του, ἐζήτησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ λαβὼν τὴν σχετικὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ, ἐξεκίνησε. Εἰς τὸ Τουρῖνον ὅμως κατελήφθην ἀπὸ μίαν τόσον ὀξεῖαν προσβολήν, ὥστε ὁ στρατηγὸς Μενοῦ, διοικητὴς τῶν ἐκεῖθεν τῶν Ἄλπεων περιφερειῶν, τὸν ἠμπόδισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ταξείδιόν του, πληροφορήσας σχετικῶς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἡ θέσις τοῦ ἐν Τοσκάνῃ Προξένου ἦτο κενὴ ἀνέθεσε τὰ καθήκοντα τούτου εἰς τὸν Λεσσέψ, εὐθὺς ὡς ἡ ὑγεία του ἀπεκατεστάθη. Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Τοσκάνης, ὁ Λεσσὲψ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ἀπ' ὅπου ἀνεχώρησε διὰ Κέρκυραν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Μπεσσιέρ.

Ὅταν ἡ Ἰόνιος Ἀντιπροσωπεία τοῦ 1811 μετέβη εἰς Παρισίους, ὁ κ. Ματθαῖος δὲ Λεσσὲψ ἔγραψε μίαν ὡραίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, κόμητα Bachasson de Montalivet, συνιστῶν θερμῶς τοὺς ἀπεσταλμένους[2].

«Παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῶν Ἰονίων Νήσων, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ καταθέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τὰς εὐχὰς καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν πληθυσμῶν τῶν μερῶν τούτων, ὅπως τύχῃ τῆς τιμῆς νὰ παρουσιασθῇ προσωπικῶς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ προσφέρῃ Αὐτῷ τὰ σέβη της. Τοὺς ὑπεσχέθην ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ γίνουν εὐμενῶς δεκτοὶ ἀπὸ τὴν Ἐξοχότητά σας, ὅπως ἐκάματε καὶ δι' ἐμέ...»

2. Fle, 205.— Κέρκυρα, 20 Ἀπριλίου 1811. Τὰ ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν, ὑπάρχουν εἰς τὸν αὐτὸν φάκελλον.

Ὁ Μονταλιβὲ ἐξετίμα πολὺ τὸν Λεσσέψ. Εἰς μίαν σημείωσιν σχετικὴν μὲ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον, ἔγραψεν ἰδιοχείρως:

«Νὰ διορισθῇ ἔπαρχος. Θὰ τὸν παρουσιάσω.»

Ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λεσσέψ, ποὺ ἀνεφέραμεν προηγουμένως, ὁ Μονταλιβὲ ἐσημείωσεν ἰδιοχείρως σύστασιν ὅπως γίνῃ εἰς αὐτὴν μία καλὴ ἀπάντησις, προσθέσας:

«23 Αὐγούστου 1811 —Εἶδα αὐτοὺς τοὺς κυρίους καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν».

***

Ὁ ρόλος τοῦ Ματθαίου Λεσσὲψ ἐν Κερκύρᾳ ἀξίζει λεπτομερεστέρας μελέτης. Εἰς τὰ Ἐθνικὰ Ἀρχεῖα τῶν Παρισίων ὑπάρχει φάκελλος, δυστυχῶς ὄχι πλήρης, ὅπου γίνεται λόγος δι'ἐκτάκτους καὶ μυστικὰς δαπάνας», τὰς ὁποίας ἔκαμεν... ὄχι βεβαίως εἰς τὰς νήσους.

Τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1812, ἡ κυρία δὲ Λεσσέψ, τὸ γένος Grivegnée ὁ Λεσσὲψ τὴν ἐνυμφεύθη ἐν Μαλάγᾳ τὴν 22 Μαΐου 1801,—«ταπεινὴ δούλη» τοῦ κόμητος δὲ Μονταλιβέ, ἔγραφεν ἐκ Παρισίων πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, διὰ νὰ εἰσπράξῃ τὰ καταβληθέντα ὑπὸ τοῦ συζύγου της διὰ τὰς ὡς ἄνω δαπάνας: «Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλλω εἰς τὴν Ἐξοχότητά σας τὸ ἀντίγραφον μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τὰς καταστάσεις τῶν δαπανῶν ποὺ ὁ κ. Λεσσὲψ ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ διὰ νὰ διατηρήσῃ σχέσεις μὲ τὸν Μωρηᾶ...»

Ἡ συνέχεια τῶν ὅσων θὰ ἀναγνώσῃ κανεὶς δὲν εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν ἐπὶ Ναπολέοντος. Ὑπάρχουν εἰς τὸν φάκελλον πολλὰ σημειώματα τοῦ Μονταλιβὲ διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Τὰ χαρτιὰ ὅμως τοῦ Λεσσέψ, αἱ καταστάσεις δαπανῶν καὶ ἡ ἐπιστολή του δὲν εὑρίσκονται. Τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1811 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἔγραφε εἰς τὸν συνάδελφόν του ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν: «Ἐπειδὴ αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἁρμοδιότητά σας, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀπευθύνω τὴν κατάστασιν τῶν ἐκτάκτων καὶ μιστικῶν δαπανῶν, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἀπὸ τὸν κ. Λεσσέψ...».

Τὰς καταστάσεις ταύτας εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Bassano Maret, Δοῦκα τοῦ Μπασσάνο, γραμματέα τοῦ Κράτους. Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶδε τὴν κατάστασιν τῶν ἐξόδων καὶ τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν, διότι κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἐσημείωνε εἰς τὸ περιθώριον τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀρχικόν του «Ν», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Λέσσεψ νὰ εἰσπράξῃ τὰ δαπανηθέντα.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Λεσσὲψ ἕως τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1812 δὲν εἶχε πληρωθῆ, ἀφοῦ ἐπενέβη ἡ σύζυγός του. Ὁ Μονταλιβὲ τοῦ ὥρισε μίαν συνέντευξιν, προηγουμένως ὅμως, τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1812, ἔγραψεν εἰς τὸν κόμητα δὲ Σουσσύ, Ὑπουργὸν τοῦ Ἐμπορίου, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ ἀνεύρῃ τὰ περίφημα ἔγγραφα:

«Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον σας, εἶναι πιθανὸν νὰ εὑρίσκωνται καὶ αἱ καταστάσεις τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῶν Ἰονίων Νήσων κ. Λεσσὲψ ἐξόδων διὰ τὴν διατήρησιν σχέσεων μετὰ τοῦ Μωρέως. Τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα ζητοῦνται παρὰ τῆς Κυρίας Λεσσέψ, διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν δαπανηθέντων παρὰ τοῦ ἁρμοδίου πρὸς πληρωμὴν ὑπουργοῦ.»

Τὰ ἔγγραφα βεβαίως δὲν ἀνευρέθησαν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν φάκελλον καὶ δὲν δυνάμεθα συνεπῶς νὰ διαφωτισθῶμεν.

Παραμένει ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον γεγονὸς ὅτι ὁ Λεσσὲψ διετήρει σχέσεις μὲ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοῦτο εἶχεν «ἐκτάκτους καὶ μυστικὰς» δαπάνας. Ἰδοὺ διατί, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁ ρόλος τοῦ Λεσσὲψ ἀξίζει νὰ μελετηθῇ μὲ ὑπομονὴν καὶ διεξοδικῶς.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

IV

ΑΙ ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ

(Α')

Ἀπὸ ἕνα φάκελλον τῶν Ἐθνικῶν Ἀρχείων, δυστυχῶς ὄχι πλήρη καὶ ἐν μεγάλῃ ἀκαταστασίᾳ, ἐλάβομεν γνῶσιν δύο ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὰς σχέσεις τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου Bessières μὲ τοὺς Πελοποννησίους. Τὸ πρῶτον εἶναι μία ἐπιστολὴ γραφεῖσα τὴν 17 Νοεμβρίου 1808 καὶ τὸ δεύτερον τὸ συνοδεῦον αὐτὴν ὑπόμνημα[1]. Ἡ ἐπιστολὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν «Ἔνδοξον» Γιακοὺπ Ἀγᾶ Σαλαχὸρ (ὑπασπιστὴν) τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἰς τὸν Μωρηᾶ, δηλαδὴ τὸν Ἀγᾶ τῆς Γαστούνης. Τὸ δεύτερον ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Χατὲμ Ἐφέντη καὶ τὸν Γεώργιον Σισίνην, τὸν ὁποῖον ὁ Γιακοὺπ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μπεσσιὲρ μὲ τὰ ἐν λόγῳ δύο ἔγγραφα, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοιάρχου Κουβαρᾶ καὶ τοῦ Ἀντωνίου Κρασσᾶ.

Διαβιβάζων εἰς Παρισίους ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ ὑπομνήματος, ὁ Μπεσσιὲρ προσέθεσεν ἐν σημειώσει ὅτι ὁ πλοίαρχος Κουβαρᾶς,— προφανῶς πλοίαρχος ἐμπορικοῦ σκάφους— ἦτο Κεφαλλὴν καὶ ὅτι «ἐστάθη πάντοτε ἀφοσιωμένος εἰς τὸ Γαλλικὸν κόμμα. Εἶναι αὐτὸς ποὺ μοῦ ἀνήγγειλε πρὸ 7-8 μηνῶν τὴν ἐπιθυμίαν πολλῶν ἀγάδων τοῦ Μωρηᾶ νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί μου».

Αἱ σχέσεις λοιπὸν τοῦ Μωρηᾶ μὲ τὰς Γαλλικὰς ἀρχάς, κατὰ τὴν δευτέραν κατοχὴν τῶν Νήσων, ἀνάγονται εἰς τὴν πρώτην τριμηνίαν τοῦ 1808.

Διὰ τὸν Κρασσᾶ ὁ Μπεσσιὲρ ἐπρόσθετεν ὅτι ἦτο ἐπίσης Κεφαλλὴν καὶ ἀπὸ μίαν τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν τῆς νήσου. «Εἶναι πολὺ πνευματώδης καὶ μὲ λεπτοὺς τρόπους, δὲν τοῦ ἔχω ὅμως μεγάλην ἐμπιστοσύνην. Τὸν ἐκράτησα εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ τὸν συντηρῶ δι' ἐξόδων μου, ἐν ἀναμονῇ μιᾶς ἀποφάσεως διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Μωρηᾶ».

1. Af. IV 1714 B 2 ἀρ. 75, 77.

«Πρὸ πολλῶν μηνῶν — γράφει ὁ Γιακοὺπ πρὸς τὸν Μπεσιὲρ — συνεζητήσαμεν μὲ τὸν πλοίαρχον Κουβαρᾶ, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ὡς λίαν ἀφοσιωμένον καὶ πιστὸν εἰς τὸ ἔθνος σας καὶ ἰδιαίτερόν μας φίλον. Τώρα ποὺ ἐπέστρεψεν ἐδῶ μὲ τὸν Ἀντώνιον Κρασσᾶν, τὸν ὁποῖον ἐκτιμῶμεν πολὺ διὰ τὴν καλήν του καρδίαν καὶ τὰς γνώσεις του διὰ τὸν τόπον τοῦτον, θέλομεν νὰ σᾶς δείξωμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν φιλίαν σας καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἀλληλογραφίαν μαζί σας, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν οὕτω τὴν εὔνοιαν τοῦ ἔθνους σας καὶ τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος Βοναπάρτου.

» Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποστέλλομεν μὲ τοὺς ὡς ἄνω δύο κυρίους δύο ὑπηκόους μας, ἕνα Τοῦρκον ἐκ τῶν πλέον ἐκτιμωμένων τοῦ Μωρηᾶ καὶ ἕνα Ἕλληνα, ἀπὸ τὴν σημαντικωτέραν οἰκογένειαν ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν περιοχήν μας. Οἱ δύο οὗτοι πράκτορές μας, τοὺς ὁποίους ἀποστέλλομεν ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Κέρκυραν, εἶναι ὁ Χατὲμ Ἐφένδης, πρῶτος μου γραμματεύς, ἄνθρωπος λογικὸς καὶ σώφρων, ἀπολαμβάνων ὅλης μου τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τελείως κατατοπισμένος εἰς τὰς ἀπόψεις μου καὶ εἰς ὅ,τι μᾶς ἀφορᾶ. Ὁ δεύτερος κ. Γεώργιος Σισίνης, ἄνθρωπος πλούσιος καὶ ἀπολύτως καλῆς πίστεως, πλήρως κατατοπισμένος ἐπὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων καὶ προικισμένος μὲ λαμπρὰς γνώσεις, ὅπως θὰ διαπιστώσετε.

»Μέσῳ αὐτῶν, τῶν δύο Ἰονίων καὶ τῶν δύο πρακτόρων μου, θὰ βεβαιωθῆτε διὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν πόθον μας νὰ διευθύνωμεν τὰς ὑποθέσεις μας μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ τὴν βοήθειαν τῆς Γαλλίας καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης δυνάμεως. Θὰ πληροφορηθῆτε ἀκόμη ποῖαι εἶναι αἱ δυνάμεις μας, οἱ πόροι μας καὶ αἱ συμμαχίαι μας, πράγματα τὰ ὁποῖα τὰ ἐν λόγῳ τέσσαρα πρόσωπα γνωρίζουν καλῶς.

» Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ ὑποδείξετε ἐν Ζακύνθῳ ἕναν ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον νὰ δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ τὴν ἀλληλογραφίαν μας. Δι' ὅ,τι θὰ ἠθέλατε νὰ μοῦ ἀνακοινώσητε μὴν ἔχετε ἐμπιστοσύνην καὶ μὴ δώσετε καμμίαν πίστιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῶν Νήσων, ἐκτὸς τῶν δύο ποὺ σᾶς ἀποστέλλω εἰς Κέρκυραν. Οὗτοι ἦλθαν πλειστάκις εἰς τὸν Μωρηᾶ δι' ἀτομικάς των ὑποθέσεις καὶ δύνανται νὰ ξανάρχωνται ἐπίσης συχνά, ὅταν θέλουν, χωρὶς νὰ προκαλέσουν καμμίαν ὑποψίαν.

» Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἡ ἐπιθυμία μας εἶναι νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸν σκληρὸν ἐχθρόν μας, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἰδικός σας. Ὑποδείξατέ μας τί πρέπει νὰ κάμωμεν διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν. Ὅσον δι'

ἡμᾶς θὰ ἐκτελέσωμεν ὅ,τι θὰ μᾶς εἰπῆτε μὲ σταθερότητα, θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα.

»Τὸ καλύτερον, πλουσιώτερον καὶ εὐφορώτερον μέρος τοῦ Μωρηᾶ εἶναι εἰς χεῖρας μας, καὶ παρὰ τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν τοῦ ἐχθροῦ μας νὰ τὸν κατακτήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου, δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ, γνωρίζων τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά μας.

»Ἡ οἰκογένειά μας ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἐμέ, τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη, ἀδελφόν μου, τὸν Χασὲμ Ἀλῆ Ἀγᾶ, γαμβρόν μου, τὸν Σεΐδ Ἀγᾶ, γαμβρόν μου καὶ τοὺς Χατὲμ Ἀγᾶ καὶ Ἀτζῆ Ἀγᾶ, συγγενεῖς μου. Ἔχομεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας τὴν Γαστούνην, Πύργον, Φανάρι, Καρύταινα, Λάλλα καὶ Καλάβρυτα, μὲ ὅλας τὰς γαίας καὶ τὰ χωριὰ ποὺ ἀνήκουν εἰς τὰς πόλεις ταύτας.

«Οἱ φίλοι μὲ τοὺς ὁποίους ἔχομεν συμμαχήσει καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ σᾶς δώσουν ὅρκον φιλίας ,εὐθὺς ὡς τὸ θελήσετε, εἶναι: εἰς Βαρδανιὰν ὁ Μουσσᾶ Ἀγᾶς, εἰς τὴν Μονεμβασίαν ὁ υἱὸς τοῦ Χασσὰμ Βέη, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Βεζύρης, εἰς τὰς Πάτρας ὁ Σαΐδ Ἀγᾶς καὶ ὁ Σὶλ Ἀγᾶς καὶ εἰς τὴν Κορώνην ὁ γαμβρός μου, ποὺ εἶναι ἐκεῖ Βέης.

»Θεωρῶ περιττὸν νὰ σᾶς εἴπω πόσον εἶναι ἀναγκαῖον ἡ ἀλληλογραφία μας νὰ τηρηθῇ μυστικὴ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Μία λέξις ἢ μία ἐπιστολὴ ποὺ θὰ ἔφθανεν εἰς τὸν ἐχθρόν μας, θὰ μᾶς κατέστρεφε. Ἀναμένομεν μὲ ἀνυπομονησίαν τὴν ἀπάντησίν σας καὶ θὰ κάμωμεν ὅ,τι θὰ μᾶς πῆτε μὲ ταχύτητα καὶ πειθαρχίαν. Ὑγιαίνετε καὶ εὐτυχεῖτε.

Ὁ εἰλικρινής σας φίλος
ΓΙΑΚΟΥΠ ΑΓΑ

***

Τὸ ὑπόμνημα ὡμίλει διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Μωρηᾶ, τὰ δεινά του καὶ τὴν «ἀτιμίαν» καὶ «φρικτὴν τυραννίαν» τοῦ Βελῆ Πασσᾶ ὁ ὁποῖος «μὲ κάθε ἄτιμον μέσον ἀπὸ διετίας ἐτράβηξεν ἀπὸ τὸν Μωρηᾶ περισσότερον ἀπὸ 30.000 πουγγιὰ (20.000.000 τότε φράγκα) περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι συνήθως πέρνουν οἱ Βεζύρηδες τοῦ Μωρηᾶ...»

Τὸ ὑπόμνημα ὡμίλει ἀκόμη διὰ τὰς «ἀτιμώσεις» καὶ «διαφθορὰς τῶν κορασίων καὶ ἐφήβων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Τούρκων». Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἔκλεινε τὰ μάτια.

«Καταβεβλημένοι ὑπὸ τὸ βάρος τόσων συμφορῶν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀναμείνουν καμμίαν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν Πύλην, οἱ κάτοικοι ὅλου τοῦ Μωρηᾶ ἱκετεύουν τὸν Μέγαν Αὐτοκράτορα

τῶν Γάλλων νὰ τοὺς λυπηθῇ, τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς πιέσεις τοῦ τυράννου των καὶ τοὺς θέσῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, βέβαιοι ὅτι οὕτω θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν, ποὺ ἀπολαμβάνουν ὅλοι οἱ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του λαοί».

Τὸ ὑπόμνημα ἐζήτει νὰ γίνῃ σεβαστὴ ἡ θρησκεία, τὰ ἤθη καὶ μερικὰ ἄλλα προνόμια.

«Ἀπὸ τοῦδε οἱ Ἀγάδες τοῦ Μωρηᾶ προτείνουν νὰ συγκροτήσουν ἕνα Σῶμα Στρατοῦ ἐκ 4000 ἀνδρῶν διὰ νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τοῦ Βελῆ Πασσᾶ, τὸ ὁποῖον Σῶμα νὰ ἑνωθῇ μὲ τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὸν Μωρηᾶ, διὰ νὰ τὰ βοηθήσῃ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Σκοπεύουν ἀκόμη νὰ δώσουν εἰς ἕκαστον στρατιώτην τοῦ σώματος τούτου 35 γρόσια τὸν μῆνα (48 περίπου φράγκα) διὰ μισθὸν καὶ τροφήν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀφαιμάξεις εἰς τὰς ὁποίας τοὺς ὑπέβαλε ὁ Βελῆς Πασᾶς ἐξήντλησαν τοὺς πόρους των, παρακαλοῦν τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα νὰ εὐδοκήσῃ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ τὰ ἔξοδα ἀπὸ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Θησαυροφυλάκειον, ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀποστείλῃ ὁ ἐν Κερκύρᾳ Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος ἀντίγραφον τῆς παρούσης, ὑπογεγραμμένης καὶ σφραγισμένης ἀπὸ ὅλους τοὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες τοῦ Μωρηᾶ, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γιακοὺπ Ἀγᾶ.»

Οἱ Ἀγάδες τοῦ Μωρηᾶ ἤλπιζαν νὰ ἔχουν τὸ ἀργότερον μετὰ τρεῖς μῆνας εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα. Ἐν περιπτώσει ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ αἰτήματά των δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν δεκτὰ ἀπὸ «κάποιο μεγάλο ἐμπόδιον», θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἰδοποιηθοῦν τὸ ταχύτερον, «διὰ νὰ φροντίσουν, εἰ δυνατόν, δι' ἄλλου τρόπου διὰ τὴν ἡσυχίαν των καὶ τὴν ἀπολύτρωσίν των.»

«Ἐν πάσῃ περιπτώσει — ἔλεγον τέλος — παρακαλοῦμεν εὐσεβάστως τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, τὸν Μέγαν Αὐτοκράτορα, νὰ μᾶς τιμήσῃ μ' ἕνα του εὐνοϊκὸν βλέμμα καὶ νὰ μᾶς ἐνθυμηθῇ. Ὅσον δι' ἡμᾶς δὲν θὰ παύσωμεν ποτὲ νὰ ἀπευθύνωμεν τὰς προσευχάς μας πρὸς τὸν Ὕψιστον καὶ τὰς πλέον ἐνθέρμους εὐχάς μας διὰ τὴν ὑγείαν, εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειάν του».

Λυπούμεθα μεγάλως διὰ τὰ κενὰ τοῦ φακέλλου τούτου, ὁ ὁποῖος μᾶς προσέφερε τὰ δύο ταῦτα ἔγγραφα καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἔφερεν εἰς φῶς ἄγνωστα πράγματα, ἐὰν δὲν παρουσίαζε τὰ ἐν λόγῳ κενά.

V

ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ

(Β')

Ἐκτὸς τῶν δοκουμέντων τὰ ὁποῖα ἐσημειώσαμεν, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ἐκεῖνα ποὺ ἀνεκαλύψαμεν εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καί... εἰς μίαν ἀποθήκην του.

Μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἐκθέσεων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου Μπεσσιὲρ εἶναι μία τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1809, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπενθυμίζει εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 144 ἐπιστολῆς του ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ τοῦ ἀναγγείλῃ τὴν προσεχῆ ἄφιξιν ἑνὸς ἀρχηγοῦ τῶν Μανιατῶν, προσθέτων ἤδη ὅτι ὁ ἀρχηγὸς οὗτος ἔφθασεν πράγματι εἰς Κέρκυραν «Εἶναι ὁ πολέμαρχος Μαυρομιχάλης, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἄλλων νὰ ζητήσῃ προστασίαν τῆς Μεγαλειότητός του. Μᾶς ζητεῖ μπαροῦτι καὶ σφαῖρες καὶ προσφέρεται νὰ ὑψώσῃ τὴν γαλλικὴν σημαίαν, καὶ νὰ δηλώσῃ ἐκ μέρους των ὅτι εἶναι ὑπήκοοι τοῦ Αὐτοκράτορος...»

Μπαροῦτι καὶ σφαῖρες... Ἦσαν πράγματα Ἑλληνικά!... Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 144 ἐπιστολῆς του, ὁ Λεσσὲψ εἶχε μεταβιβάσει εἰς τὸν ὑπουργόν, μὲ ὑπ' ἀριθμὸν 128 (Κέρκυρα, 16 Ἰουλίου, 1809) τὰς ἀκολούθους πληροφορίας σχετικῶς μὲ τὸν Μαυρομιχάλην.

«Εἷς τῶν ἐλεγκτῶν τοῦ χαρτοσήμου κατὰ τὴν περιοδείαν του εἰς Κύθηρα ἦλθε καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Μάνην. Τὸν εἶχα ἐπιφορτίσει νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς διαθέσεις τοῦ λαοῦ τούτου. Ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴν ταύτην μὲ τὴν πρέπουσαν φρόνησιν. Ὡς Γάλλος, ἔτυχεν εἰς Μάνην τῆς φιλικωτέρας ὑποδοχῆς. Ἔμεινε τέσσαρας ἡμέρας, λόγῳ τῆς ἐπιθυμίας ὅλων τῶν ἀρχηγῶν νὰ τὸν φιλοξενήσουν ὁ καθεὶς μὲ τὴν σειράν του. Τὸ μέρος αὐτὸ ἔχει δεκαπέντε ἀρχηγοὺς ἐξαρτωμένους ἀπὸ ἕνα Βέη. Ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τοὺς ἴδῃ σχεδὸν ὅλους. Ὅσους εἶδε τὸν ὑπεδέχθησαν λαμπρά. Ὁμολογεῖ ὅτι τὴν καλὴν αὐτὴν ὑποδοχὴν

ὀφείλει εἰς τὰ ἀνακοινωθέντα τοῦ στρατοῦ μας. Συνεχίζω νὰ τὰ τυπώνω ἑλληνιστὶ καὶ νὰ τὰ διαδίδω ἀφθόνως εἰς Ἀλβανίαν, Ἑλλάδα καὶ Ἀρχιπέλαγος. Κυκλοφοροῦν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Μάνης καὶ ἀποτελοῦν τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τοῦ φιλοπολέμου τούτου λαοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ πάθος διὰ τὰ ὅπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀναζωπυροῖται μὲ τὴν ἀφήγησιν τῶν θριάμβων τῶν ὅπλων μας καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Αὐτοκράτορος.

»Εἰς τὸν Ἐλεγκτὴν ἔγιναν ἐμπιστευτικαὶ ἀνακοινώσεις ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν Λιγουράκη καὶ τοῦ Γληγόρη καὶ Πετρούλη Μαυρομιχάλη, ποὺ εἶναι ἀνεψιοὶ τοῦ Βέη τῆς Μάνης. Τοῦ εἶπαν «ὅτι δὲν ἐπερίμεναν πλέον τίποτε ἀπὸ τοὺς Ρώσσους, ἀλλ' ὅτι ἤλπιζαν τὰ πάντα ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Προσέθεσαν ὅτι, ἂν ἔφθανε ἕνας συγγενής των, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζουν ὡς προδότην τῆς πατρίδος, διότι εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ Βελῆ πασσᾶ, καὶ ἐπετύγχανε τὸ Μπεηλίκι τῆς Μάνης, μόλις θὰ ἠπειλοῦντο, θὰ ὕψωναν ἀμέσως τὴν Γαλλικὴν σημαίαν. Ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον τοῦ πασσᾶ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν. Τοὺς λείπουν ὅμως πολεμοφόδια. Ὁ ἀρχηγὸς Μαυρομιχάλης ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, ἐπρόκειτο νὰ ὑπάγῃ εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κέρκυραν διὰ νὰ κάμῃ προτάσεις ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν ἀρχηγῶν.»

»Θὰ ἰδῶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον, θὰ μάθω ποῖοι εἶναι οἱ πόθοι, τὰ σχέδια καὶ τὰ μέσα τῶν Μανιατῶν καὶ θὰ σπεύσω νὰ ἐνημερώσω τὴν Ἐξοχότητά σας. Οἱ ἴδιοι ἀρχηγοὶ ἔδειξαν εἰς τὸν ἐλεγκτὴν ἕνα ὡραιότατον ἄγαλμα μαρμάρινον, καλῶς διατηρημένον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πρὸ τριῶν μηνῶν ἐκεῖ καὶ τὸ ὁποῖον πιστεύουν ὅτι παριστᾷ ἕνα Λεωνίδα ὄρθιον. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μάλτας τοὺς προσέφερε ἕνα ποσὸν ἀξιόλογον, ἀλλ' ἠρνήθησαν νὰ τὸ δώσουν. Λέγουν ὅτι θὰ «ἐπροτιμοῦσαν νὰ τὸ παραχωρήσουν εἰς τοὺς Γάλλους μὲ τὰ μισὰ λεπτά.» Ἐλπίζουν ἀκόμη νὰ λάβουν τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸ προσφέρουν εἰς τὸν Ἐλευθερωτὴν τοῦ Μωρέως, ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦν ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἥρωα, πρὸς τὸν ὁποῖον σήμερον στρέφονται οἱ πόθοι των καὶ αἱ ἐλπίδες των».

Εἰς Κέρκυραν ὁ ἀρχηγὸς Μαυρομιχάλης ἐπέδωσεν εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον ἐπίσημον αἴτησιν, ἣν οὗτος διεβίβασεν εἰς Παρισίους, διὰ νὰ τὴν ἔχῃ ὑπ' ὄψει του ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἰδού την:

«Ἡ ἠχὼ τῶν θριάμβων τοῦ γαλ. ἔθνους, τὸ ὄνομα τοῦ σεβαστοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου, ἀξίου τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης ὁλοκλήρου τῆς ὑφηλίου καὶ ἰδιαιτέρως τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων, πιεζομένων ὑπὸ τὸν μισητότερον ζυγόν, ἠνάγκασαν τοὺς

κατοίκους τῆς Μάνης καὶ τῆς πατρίδος μου Σπάρτης νὰ ἐκθέσουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας, κύριε Αὐτοκρατορικὲ Ἐπίτροπε, τὰ βάσανα πού ὑποφέρουν.

»Ὁ ὑπογεγραμμένος ταπεινότερος καὶ πιστότερος δοῦλος τῆς Ἐξοχότητός σας Πέτρος Μαυρομιχάλης, γενικὸς διοικητὴς τῶν ἰσχυροτέρων θέσεων τῆς Μάνης, ἀπόγονος μιᾶς τῶν οἰκογενειῶν, τῶν πλέον διακριθεισῶν ἐπ' ἀνδρείᾳ, οἷαι τοῦ ἀρχηγοῦ Γεωργούτση καὶ ἀρχηγοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πιστοποιητικῶν τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων μας, ἐξελέγην καὶ ὑπεδείχθην κοινῇ συμφωνίᾳ καὶ ὁμοφώνως ὑφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων, βέηδων, ἀρχηγῶν καὶ τέλος ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Μάνης πληρεξούσιός των.

»Ἐπιφορτισμένος ὑπὸ τοιαύτην ἰδιότητα, ἔρχομαι νὰ ἀνανεώσω, Κύριε Αὐτοκρατορικὲ Ἐπίτροπε, τὴν βεβαιότητα τῆς ἀφοσιώσεως μας πρὸς τὴν Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν ἀπεδείξαμεν ἀπὸ τριακονταετίας τόσον ὁ πατήρ μου ὅσον καὶ ἐγώ, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἀποδεικτικῶν τοῦ Γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας εἰς τὸν Μωρηᾶ.

»Οἱ κάτοικοι Μάνης καὶ Σπάρτης, πάσης τάξεως, κινούμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιον ζῆλον, ἐρχόμεθα νὰ τεθῶμεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν προστατευτικὴν αἰγίδα τῆς Α.Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου. Ποθοῦντες ὅλοι νὰ χύσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἵματός μας, ὑπὸ τὸν θριαμβεύοντα ἀετόν του, ζητοῦμεν ταπεινῶς ὅπως ἡ Μεγαλειότης του εὐδοκήσῃ καὶ μᾶς παράσχῃ τὴν εὐμένειαν του, τὴν προστασίαν του καὶ τὴν βοήθειάν του. Ἡ Μεγαλειότης του ἔτεινε πάντοτε χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς ἀδυνάτους. Τὸν παρακαλοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑψώσωμεν εἰς τοὺς λιμένας μας καὶ τοὺς πύργους μας τὴν περιφανῆ σημαίαν τῆς Μεγαλειότητός του, μόλις ἤθελε μᾶς δώσει τὴν διαταγήν. Ζητοῦμεν ἐπιείκειαν νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ κυβερνῶμεν τὸν τόπον μας, ὑπαγορεύων εἰς ἡμᾶς τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμούς, οὓς ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν. Τὰ ἀξιώματα, αἱ θέσεις, αἱ ἀποδοχαὶ καὶ αἱ ἀμοιβαί, πού θὰ ἔχουν τὰ πρόσωπα ἅτινα θὰ διακριθοῦν εἰς κατορθώματα, θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὴν Α. Μ. τὸν Αὐτοκράτορα.

»Βεβαιοῦμεν καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ δώσωμεν ὅλας τὰς ἐγγυήσεις πού θὰ ἠθέλατε διὰ τὴν ἀπαραβίαστον πίστιν μας πρὸς τὸν λαμπρὸν Αὐτοκράτορα καὶ σωτῆρα μας.

»Θεωροῦμαι εὐτυχὴς, Κύριε Αὐτοκρατορικὲ Ἐπίτροπε, ὅτι εἶμαι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ὄργανον καὶ ὁ ἐγγυητὴς τῶν συμπατριωτῶν μου. Σᾶς ζητῶ ἐξ ὀνόματός των τὴν βοήθειαν πού χρειαζόμεθα, διὰ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας ἐναντίον τῆς ἁρπακτικότητος καὶ τῆς τυραννίας τοῦ Βελῆ πασσᾶ. Προσφέρομαι, ἂν ἡ ἐξοχότης σας

τὸ εὑρίσκει πρέπον, νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος καὶ νὰ σχηματίσω ἕνα τάγμα Σπαρτιατῶν. Ἕκαστος θὰ μισθοδοτεῖται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ του.

»Θὰ ἦτο ἀναγκαῖον ὅπως μᾶς δώσητε τὰ μέσα νὰ κτίσωμεν ἕνα μικρὸν φρούριον εἰς τὸν λιμένα Cailles, πού μεγάλως θὰ μᾶς ἐχρησίμευε, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠμποδίζαμεν τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον εἰς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, φροντίζοντες νὰ σταθμεύουν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον δύο πολεμικὰ πλοῖα ἐξοπλισμένα πρὸς πόλεμον. Ἀναλαμβάνω νὰ συγκροτήσω τὸ πλήρωμα ἐξ ἀνθρώπων ἐμπείρων καὶ γενναίων.»

*
* *

«Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ αἴτησίς των, προσέθετεν ὁ Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος Μπεσιέρ, διότι ἐπιβάλλεται διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐπισιτισμὸν τῶν νήσων νὰ διατηρηθῇ ἡ ἀνεξαρτησία ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι ἔχουν διατηρήσει. Ἐλπίζω ὅτι ὁ κύριος Διοικητὴς θὰ εἶναι τῆς ἰδίας γνώμης καὶ θὰ παράσχῃ τὴν αἰτηθεῖσαν ἀρωγήν. Ὅσον διὰ τὴν προσφοράν των, εἶναι κάτι πού μόνον ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ ἀποφασίσῃ.»

---

1. Χάρις εἰς τὴν εὐγένειαν ἑνὸς ἀρχειοφύλακος ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν δέκα δοκίμια λησμονημένα καὶ ἀδιόρθωτα, τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν ἤνοιξε ποτέ. Θὰ ἑνωθοῦν μὲ τὰ ἄλλα τῆς 5ης σειρᾶς, καθὼς μᾶς ἐβεβαίωσαν.
2. Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, Grenier, Κέρκυρα 4.
3. Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, Στρατιὰ Νεαπόλεως κτλ. C 59.

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΑΛΛΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

VI

ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ

(Γ')

Ὅμως, ὀλίγους μῆνας πρίν, ὁ Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος, εἶχε διαβιβάσει εἰς Παρισίους δύο ἐπιστολὰς προερχομένας ἀπὸ τὸν Γεώργιον Σισίνην καὶ Γιακοὺπ Ἀγᾶ. Ἡ πρώτη τοῦ ἄρχοντος τοῦ Μωρέως Γεωργίου Σισίνη, ἐκ Γαστούνης, 6 Μαΐου 1809, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γράψω τὴν 7ην Ἀπριλίου εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ κ. Φωσιέ, Διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας Ζακύνθου. Τὴν 17ην Ἀπριλίου 1000 ἄνδρες σταλέντες ὑπὸ τοῦ Βελῆ πασσᾶ, ἡνώθησαν μὲ 200 στρατιώτας ἐξεγερθέντας ἀπὸ τὸν Μουσταφᾶ Ἀγᾶ καὶ ἐβάδισαν ἐναντίον τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀλῆ Φαρμάκη. Ἡ ἐπιφορτισμένη νὰ ὑπερασπίση τὰ παράλια φρουρὰ θὰ ἑνωθῇ ἐπίσης μαζί των. Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης εἶναι κλεισμένος εἰς ἕνα πύργον μὲ 500 ἀνθρώπους, καλῶς ὡπλισμένους, γενναίους καὶ ἀποφασιστικούς.

»Τὴν 21 ἔγινε μία μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν 150 Ἀλβανοὶ τοῦ Βελῆ πασᾶ ἐφονεύθησαν. Ἀπὸ τοὺς φίλους μας μόνον 5—6. Ἡ θέσις ποὺ κατέχουν εἶναι λίαν ὀχυρὰ καὶ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν. Θέλουν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Φαρμάκη ἀνοίγοντες ὑπονόμους. Ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ κατορθώσουν διότι εἶναι τὸ μέρος βραχῶδες. Εἴθε οἱ κάτοικοι τοῦ Μωρέως νὰ λάβουν τὴν ἐπικουρίαν τῆς Γαλλίας διὰ νὰ ἀλλάξουν τουλάχιστον τὸν τωρινὸν Πασσᾶ των.

»Ἐδῶ ἀναγγέλλουν τὴν ἄφιξιν ἑνὸς σώματος στρατοῦ, προερχομένου ἐκ Ρούμελης, ἀλλὰ δὲν δίδομεν οὐδεμίαν πίστιν. Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν ἀρκετὴν φασαρίαν ἀμυνόμενοι εἰς Ρούμελην κατὰ τῶν Ρώσσων, διὰ νὰ στείλουν στρατεύματα στὸν Μωρηᾶ. Ἐλπίζω ὅτι γρήγορα θὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ ὅτι θὰ ὑπαχθῶμεν εἰς τὴν Γαλλικὴν κατοχήν. Κατόπιν τῶν διαταγῶν σας προπαγανδίζω τὴν ἰδέαν αὐτὴν εἰς τοὺς συμπατριώτας μου, οἵτινες τὴν συμμερίζονται μὲ ἐνθουσιασμόν. Εἶναι γεμᾶτοι ἐλπίδα ὅτι θὰ γίνουν ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ [1]

1. Ἀρχεῖα Ὑπουργ. Στρατιωτικῶν, Grenier, Κέρκυρα Φάκ. ἀρ. 3.

Ἰδοὺ ἡ δευτέρα τοῦ ἐνδόξου Γιακοὺπ Ἀγᾶ, ἐκ Ζακύνθου καὶ μὲ ἡμερομηνίαν 12 Μαΐου 1809.

«Ἔχω τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐπιστολὴν ποὺ μοῦ ἐγράψατε τὴν 14 Ἀπριλίου. Ἐχάρην ὅτι ἡ πολύτιμος ὑγεία σας εἶναι καλή. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὰς διαβεβαιώσεις ποὺ μοῦ δίδετε διὰ τὴν φιλίαν σας. Σᾶς ὑπόσχομαι καὶ ἐγὼ μίαν εἰλικρινεστάτην φιλίαν.

»Ὅταν ἔσχομεν τὴν ἐλπίδα ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐγώ, ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν εὐμένειαν τοῦ μεγάλου σας Αὐτοκράτορος, δὲν ἐλογαριάσαμεν πλέον τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ μας καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὴν τυραννίαν του. Ἂν ὅλοι οἱ ἀγάδες τῆς οἰκογενείας μου ἠδύναντο νὰ ἑνωθοῦν μαζί μας, ἡ ὑπόθεσίς μας ὡρισμένως θὰ ἐθριάμβευε. Ὁπωσδήποτε, ὁ ἀδελφός μου καὶ οἱ ἄνθρωποί του εἶναι ἀσφαλισμένοι, οἱ δουλειές μας πᾶνε πολὺ καλά, ὅπως, εἶμαι βέβαιος, σᾶς τὸ ἔγραψεν ὁ κ. Κρασσᾶς.

»Ἔχω τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀνάγκην σχετικῆς βοηθείας ἐκ μέρους σας, διὰ νὰ ἐνθαρρύνω τοὺς ὀπαδούς μας. Γράφω καθημερινῶς εἰς τὸν ἀδελφόν μου ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν ὅ,τι μᾶς χρειάζεται διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὑποθέσεώς μας καὶ ὅτι τὸ ταξίδι μου εἰς Ζάκυνθον θὰ πείση τοὺς φίλους μας.

»Τὰ δυὸ κανόνια, ποὺ ὁ Βελῆ πασᾶς ἤθελε νὰ μεταχειρισθῶ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἔμειναν εἰς ἕνα ἀγρὸν πλησίον τοῦ Πύργου. Οἱ δρόμοι εἰς τὸ βουνὸ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ τὰ φέρωμεν εἰς Λάλα. Εἰδοποιήσατέ με διὰ τὰς εἰδήσεις ποὺ θὰ λάβετε διὰ νὰ τὰς μεταβιβάσω εἰς Μωρηᾶν.

»Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι εἰς μεγάλην κίνησιν καὶ ἑνωμένοι ἐναντίον τοῦ τυράννου. Εἶναι ἕτοιμοι νὰ δράσουν μόλις τὸ θελήσετε. Ἀναμένομεν ὅλοι ἀνυπομόνως τὴν ἀπάντησιν ποὺ θὰ ἔλθη ἐκ Παρισίων. Γνωρίσατέ μας αὐτὴν χωρὶς ἀργοπορίαν. Ἐγὼ θὰ σᾶς γράψω ὅ,τι θὰ γίνη εἰς τὸν Μωρηᾶ.

»Σᾶς εὔχομαι εὐτυχίαν καὶ ὑγείαν

ΓΙΑΚΟΥΠ ΑΓΑΣ ΣΑΛΑΧΟΡ [2]

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἶναι ὅτι πρὶν ἀκόμη, τὴν 20 Μαρτίου 1809, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἐπίτροπος Μπεσιὲρ ὑπενθύμιζεν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τὰς προηγουμένας ἐκθέσεις του:

2. Idem.

«Μανθάνω ἐκ τῶν γνωστῶν μου τοῦ Μωριᾶ — τοῦ ἔλεγεν οὗτος κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἡμερομηνίαν — ὅτι ὁ Ἀλῆς Φαρμάκης, ἀδελφὸς τοῦ Γιακοὺπ Ἀγᾶ, εἶναι τὴν στιγμὴν ταύτην ἀποκλεισμένος εἰς ἕνα πύργον ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Βεζύρη, ἀλλ' ὅτι οἱ συγγενεῖς του καὶ οἱ φίλοι, οἵτινες δὲν θέλουν ἀκόμη νὰ γνωσθοῦν τὰ σχέδιά των καὶ τὸν ὑποστηρίζουν ἐνόπλως, θὰ διορθώσουν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μὲ τὸ χρῆμα. Ἔχουν πάντοτε τὰ ἴδια αἰσθήματα, καὶ δὲν ἀναμένουν εἰμὴ μίαν εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μας διὰ νὰ ὑψώσουν τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐναντίον τοῦ Βεζύρου καὶ ἐναντίον τῆς Πύλης»[3].

***

Ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ σκέψις καὶ ποῖαι αἱ ἀπόψεις τοῦ Ναπολέοντος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος;

Μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Οὐδέποτε συνηντήσαμεν μίαν οἱανδήποτε διαταγήν, μίαν ὁδηγίαν, εἴτε τοῦ Αὐτοκράτορος, εἴτε τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, πρὸς τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον, ἢ τὸν Γενικὸν Διοικητήν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Μπεσιέρ ἀπέβησαν μάταιαι; Ἦτο πάντοτε πεπεισμένος ὁ Ναπολέων, καὶ ἦτο εἰλικρινὴς λέγων — ὅταν εὑρίσκετο εἰς πλήρη μῆνα μέλιτος μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Α'. — εἰς τὸν πρεσβευτὴν του Τολστόη ὅτι «δὲν ἔβλεπε καμμίαν ὠφέλειαν διὰ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸν διαμελισμὸν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι δὲν ἐζήτει τίποτε καλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀκεραιότητά της, ὅτι μάλιστα τὸ προετίμα μὴ ἐνδιαφερόμενος ποσῶς διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὸν Μωρηᾶ, ὅπου δὲν εἶχε νὰ κερδίσῃ, καθὼς ἰσχυρίζετο, παρὰ ἀτυχίας καὶ φροντίδας...»[4]

JEAN SAVANT

3. Ἀρχεῖα Ὑπουργ. Στρατιωτικῶν, Στρατιὰ Νεαπόλεως κτλ. G 58.
4. D. Vandal. Ὁ Ναπολέων καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Α', I, σελ. 199.

Μ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ

Ο ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ
ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ

Ἐκ τοῦ σπανιωτάτου τριτόμου ἔργου «Μυστικὰ ἔγγραφα καὶ ἐπίσημοι πράξεις τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1848» (περὶ τοῦ ἔργου τούτου, δημοσιευθέντος ἐν Capolago τῷ 1851 βλ. τὴν μελέτην τοῦ Καιροφύλα: «Ἡ Αὐστριακὴ κατασκοπεία κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικά», 4, 1931, σελ. 153 — 172) ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῆς Λευκάδος τοῦ 1819 προυκάλεσεν ἀνησυχίας καὶ ἐν Βιέννῃ. Τῇ 21 Ἰανουαρίου 1820 ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἀσφαλείας Σεδλνίτσκυ ἔστελλεν ὁδηγίας σχετικῶς πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Βενετίας, ἐν αἷς ἀπέδιδε τὴν δημιουργίαν τῶν ταραχῶν ἐν Λευκάδι εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Καποδιστρίου εἰς ἣν μετεῖχε καὶ ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις· ἡ τελευταία ἐπίσκεψις τοῦ Καποδιστρίου εἰς Κέρκυραν αὐτὸν εἶχε τὸν σκοπόν, κατὰ τὸν Σεδλνίτσκυ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ φοβεῖται ὁ Ὑπουργὸς εἶναι μήπως ἡ Ρωσσικὴ πολιτικὴ καὶ ὁ Καποδίστριας χρησιμοποιήσουν διὰ τοὺς σκοπούς των τὸν Μητροπολίτην Μαυροβουνίου ὁπότε θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐπεκταθοῦν τὰ κινήματα ταῦτα εἰς τὴν (αὐστριακὴν) περιοχὴν τοῦ Καττάρου καὶ τῆς Ραγούζης καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Δαλματίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Ὑπουργὸς συμβουλεύει τὸν Διοικητὴν νὰ κατάσχῃ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Νεράντζη[1] καὶ ἄλλων, ὅπως πληροφορηθῇ ἀπὸ αὐτὴν τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰ τεκταινόμενα καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ «ἀπὸ ποῖα πρόσωπα, ἔστω ἀκόμη καὶ Ἕλληνας, θὰ ἠδύνατο ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ διὰ μεγάλης ἀμοιβῆς, νὰ λάβῃ πληροφορίας»[2].

Ὡς ἐξάγεται ὅμως ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Αὐστριακοῦ Προξένου, ταγματάρχου von Weiss[3], αἱ ἀπροσδόκητοι αὗται

1. Ὁ Ζακύνθιος Σπυρίδων Νεράντζης, φίλος τοῦ Καποδιστρίου, ἦτο πρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Βενετίᾳ.
2. Καιροφύλας, σελ. 164. Τὸ ἔγγραφον ἀνεδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Δούσμανη, La missione di Gladstone, Κέρκυρα 1869, σελ. 456.
3. Ἀρχεῖα Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἐν Βιέννῃ, Staatskanzlei, Konsulate, fasz. 9.

ἐνέργειαι τῆς Αὐστριακῆς Ἀστυνομίας ὀφείλονται εἰς τοὺς φόβους τοῦ Μαῖτλανδ. Ὁ τελευταῖος εἶχε σφόδρα ταραχθῆ μὲ τὰ γεγονότα τῆς Λευκάδος καὶ ἤρχισε νὰ βλέπῃ φανταστικοὺς κινδύνους. Ὑπονοίας εἶχε οὐ μόνον ἐναντίον τοῦ Καποδιστρίου, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ (!) καὶ τοῦ Μητροπολίτου Κετίγνης [4], ἰδίᾳ ὅμως ἐναντίον τοῦ ἐν Λίσσᾳ τῆς Δαλματίας ἄγγλου ὑποπροξένου Πελόζη. Πρὸς πληρεστέραν διαφώτισιν ἠθέλησεν ὁ Μαῖτλανδ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Αὐστριακῶν ἀρχῶν. Ἀπέστειλε λοιπὸν εἰς τὴν Αὐστριακὴν πρωτεύουσαν, μὲ ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν παρὰ τῷ Μέττερνιχ, τὸν ἰδιαίτερόν του γραμματέα Λόρδον Ὄζμπορν καὶ τὸν λοχαγὸν Forbes. Κατωτέρω δίδομεν τὴν ἀπάντησιν [5] τοῦ Μέττερνιχ πρὸς τὸν Μαῖτλανδ:

Monsieur, Vienne le 13 Janvier 1820

N'ayant pas été informé exactement du départ de Lord Sidney Osborne, il ne m'a pas été possible de lui remettre une réponse à la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'écrire le 27 Novembre 1819. Il aura celui de vous rendre compte en détail du résultat de sa mission et de vous dire que je l'ai mis sur le champ en rapport avec le Président de la Police qui a été autorisé à lui fournir toutes les données qu'il pourrait avoir, tant sur le vice-consul anglais à Lissa, que sur les connexions qui peuvent exister entre les individus qui ont excité les troubles de Sainte-Maure et ceux qui nourriraient l'intention coupable de vouloir en faire naître dans nos provinces riveraines de la Mer Adriatique. Jusqu'à présent nous n'avons à cet égard que des soupçons, mais il n'est parvenu à notre connaissance aucun fait qui soit de nature à nous causer une in-

4. Βλ. περὶ τοῦ ἱεράρχου τούτου καὶ τῆς στάσεώς του κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τὸ ἡμέτερον ἔργον: Ἕλληνες καὶ Σέρβοι κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς των ἀγῶνας, Ἀθῆναι 1936, σελ. 88—96. Ὡς πρὸς τὸν μητροπολίτην Μαυροβουνίου καὶ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ὁ Μαίτλανδ «craignait qu'ils ne favorissassent sous main les intrigues des Grecs, tant dans les îles Ioniennes que dans nos provinces situées sur la côte de la Mer Adriatique; qu'il y avait enfin des indices qui pouvaient faire craindre qu'il y (ἐν Αὐστρίᾳ) éclatât des troubles.» Ἔγγραφον τοῦ Μέττερνιχ πρὸς τὸν Weiss, Staatskanzlei, Konsulate, 10, φύλ. 271.

5. Staatskanzlei, Konsulate, 10, φύλ. 279—281.

quiétude fondée, pour la tranquillité intérieure de nos provinces. Cet objet étant au reste d'un intérêt majeur pour nos deux Gouvernements, Votre Excellence peut être assurée que la police autrichienne se fera un devoir d'y vouer la plus sérieuse attention. Elle a reçu l'ordre de surveiller avec le plus grand soin les démarches du vice-consul anglais à Lissa, ses rapports avec les agents russes en Italie et sur les côtes de la Mer Adriatique, et particulièrement les communications qui peuvent exister entre les mécontents des Iles Ioniennes et les Grecs de nos provinces. Nous serons également attentifs aux menées de l'évêque de Montenegro et du Pacha de Jannina et, si nous parvenons à découvrir les fils de cette trame coupable, vous en serez informé sur le champ. Vous connaissez, Monsieur, les rapports intimes de confiance et d'amitié qui existent entre nos deux Cours; ainsi vous pouvez compter entièrement sur notre coopération la plus active dans toutes les mesures de surveillance que vous jugerez utiles ou nécessaires comme nous aimons à compter égalemennt sur la vôtre dans tout ce qui pourrait intéresser le Gouvernement autrichien.

» M. de Weiss ne m'a point laisser ignorer que vous l'aviez accueilli avec infiniment de bonté; je vous en fais mes remerciements. J'aime à me flatter qu'il saura se rendre digne de votre confiance.

» Quand à Lord Sidney Osborne et au capitain Forbes j'ai regretté que l'objet de leur missien ne m'ait pas permis de les mettre plus en avant pendant le court séjour, qu'ils ont fait ici, et de contribuer à le leur rendre plus agréable. J'aime toutefois à espérer qu'ils auront été satisfaits de la manière dont ils ont été accueillis et qu'ils se seront convaincus de l'empressement à seconder, toujours et dans toutes les occasions, les vues du Gouvernement britanniqne.

J'ai l'honneur... etc.»

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ 75ετηρίδα τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου

— Μὲ λαμπρότητα γιορτάστηκε σ' ὁλόκληρο τὴν Ἑπτάνησο ἡ 75η ἐπέτειος τῆς Ἑνώσεως. Στὴ Ζάκυνθο λαμπρὸ πανηγυρικὸν ἐξεφώνησε ὁ Ὑπουργὸς κ. Ἄγγελος Οἰκονόμου κ' ἔπειτα ἀπ' αὐτόν, ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Δ. Δάσης. Τὸ ἀπόγευμα στὸ Δημοτικὸ Θέατρο δόθηκε φιλολογικὴ ἐσπερίδα μὲ ὁμιλητὲς τὸν κ. Δημ. Κοριατόπουλο, Διευθυντὴ τοῦ Ἀρχειοφυλακείου καὶ τὸν Γυμνασιάρχη κ. Παπακωνσταντίνου, ποὺ ἀνέπτυξε τὴ συμβολὴ τῆς Ἑπτανήσου στὴν πνευματικὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ποιητὴς κ. Ἰ. Τσιλιμίγκρας ἀπήγγειλε ποιήματά του καὶ χαριτωμένα ἐπιγράμματα, ὁ κ. Σπ. Γκοῦσκος τὴν ὠδὴ τοῦ Μαρίνου Σιγούρου γιὰ τὰ Ἑφτὰ Νησιὰ καὶ δεσποινίδες ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, Παλαμᾶ, Τσακασιάνου κ. ἄ. Τὸ βράδυ δόθηκε πατριωτικὴ παράσταση μὲ τὸ ἔργο τοῦ κ. Σπ. Μαρίνου «Δύο ἐθνικαὶ ἡμέραι». Λεπτομέρειες τοῦ ἑορτασμοῦ κι ὁλόκληρους τοὺς λόγους δημοσίευσαν οἱ ντόπιες ἐφημερίδες «Πρόοδος», «Καθημερινὴ» καὶ «Ζακυνθινὴ φωνή».

— Στὸ Ἀργοστόλι τὸν πανηγυρικὸ ἐξεφώνησεν ὁ Ὑπουργὸς κ. Ἀποστολίδης. Τὸ ἀπόγευμα ὁ πρεσβευτὴς κ. Β. Παπαδάκης ἔδωσε σὲ πυκνὸ ἀκροατήριο διάλεξη μὲ θέμα «Ἐθνικὴ Ὑπερηφάνεια».

— Στὴν Κέρκυρα, ἀπὸ τἄλλο μέρος, ὁ ἑορτασμὸς ἦταν λαμπρότατος. Ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῶν προτομῶν τοῦ Σολωμοῦ καὶ Μαντζάρου, ὅπου μίλησε ἀριστουργηματικὰ ὁ Ὑπουργὸς κ. Κορυζῆς καὶ τὸ βράδυ δόθηκε στὸ Δημοτικὸ Θέατρο μὲ μεγάλην ἐπιτυχία καλλιτεχνικὴ ἐσπερίδα μὲ μιὰ πατριωτικὴ ἐπιθεώρηση ποὺ γράφηκε ἀπὸ τὸ σκηνοθέτη τῶν θεάτρων τῆς Βιέννης κ. Δέλφο καὶ τὸν κ. Μ. Λάνδο.

— Στὴν Ἰθάκη ὁ ἑορτασμὸς ἦταν λαμπρότερος, γιατὶ ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια ἀναμνηστικῆς στήλης στὸ μέρος ποὺ βρισκόταν τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ Ἐθνικὸς Κυβερνήτης κ. Ἰωάννης Μεταξᾶς. Ὡραῖο πανηγυρικὸν ἐξεφώνησε ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος.

Γενικὴ Διεύθυνσις Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν

— Ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Ἰωάννης Μεταξᾶς δὲν ἀρκέστηκε σ' ὅ,τι ἴσαμε τώρα ἔκαμε γιὰ νὰ προστατεύση τὰ Γράμματα καὶ τὶς Τέχνες. Γιὰ νὰ τοὺς δώση ἀκόμη μεγαλύτερη ὤθηση, ἵδρυσε, δίνοντάς της μεγάλη δικαιοδοσία, Γενικὴ Διεύθυνση Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, ποὺ τὴν ἐμπιστεύθηκε στὸν ἴσαμε σήμερα Διευθυντὴ κ. Κ. Μπαστιᾶ, ἐχτιμῶντας τὴ φωτεινὴ καὶ γόνιμη ἐργασία, ποὺ γίνηκε ἀπ' αὐτὸν μέσα σ' ἕνα χρόνο. Ἕνας νέος ὁρίζοντας ἀνοίγει τώρα, χάρις στὴν δημιουργικὴ πνοὴ τοῦ ἐμψυχωτοῦ Ἐθνικοῦ Κυβερνήτου, γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ τὴν Τέχνη. Στὴ Γενικὴ Διεύθυνση τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ἱδρύεται, ἐξὸν ἀπὸ τ' ἄλλα, καὶ τμῆμα λαολογίας, μὲ προορισμὸ «τὴ συστηματικὴ μελέτη, συλλογὴ καὶ διαφύλαξη τῶν κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς κληρονομίας, τῶν μέσων, δηλαδή, παραγωγῆς καὶ τῶν προ-

ϊόντων τῆς λαϊκῆς τέχνης, τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων, ἠθῶν καὶ ἐθίμων, παροιμιῶν καὶ παραδόσεων καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πνευματικῶν δημιουργημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.»

Ἡ 60τηρίδα τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων»

Ἡ «Διάπλασις τῶν Παίδων», ἡ πνευματικὴ τροφὸς χιλιάδων Ἑλληνοπαίδων σ' ὅλο τὸν κόσμο, ὁ ἀχώριστος σύντροφος ὁλόκληρων γενεῶν, μπῆκε στὸ 61 χρόνο τῆς ἐκδόσεώς της. Ὁ φίλος τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Ὑπουργὸς κ. Κ. Κοτζιᾶς, παληὸ κι αὐτὸς Διαπλασόπουλο, δὲ θέλησε νὰ περάση ἀπαρατήρητη μιὰ τέτοια ἱστορικὴ ἐπέτειος κι ἀνάλαβε ὁλότελα αὐθόρμητα τὴν πρωτοβουλία τοῦ ἑορτασμοῦ της. Πρὸς τὸ σκοπὸν αὐτὸν ἐπισκέφθηκε στὰ Γραφεῖα τῆς «Διαπλάσεως» τὸν Διευθυντή της κ. Ν. Παπαδόπουλο καὶ τὸν «Φαίδωνα» (Γρ. Ξενόπουλο) καὶ συνεργάστηκε μαζί τους γιὰ τὸ σχετικὸ πρόγραμμα. Ἀποφασίστηκε νὰ σχηματισθῆ μιὰ μεγάλη ὀργανωτικὴ ἐπιτροπή, ποὺ τὴν ἐπίτιμη προεδρία νὰ παρακληθοῦν ν' ἀναλάβουν ὁ Διάδοχος Παῦλος κι ὁ πρίγκηψ Χριστόφορος, παληὰ κι οἱ δυὸ Διαπλασόπουλα.

Ὁ κ. Κοτζιᾶς ἀγόρασε ἐπίσης τρεῖς πλήρεις σειρὲς— δυσεύρετες σήμερα — τοῦ καλοῦ περιοδικοῦ, δυὸ γιὰ τὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν καὶ μιὰ γιὰ κείνη τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Ζακύνθιοι τοῦ Σικάγου

— Ἐξὸν ἀπὸ τὴ γιορτὴ ποὺ διωργάνωσε γιὰ τὴν 50τηρίδα τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου ἡ Ἀδελφότης Ζακυνθίων τοῦ Σικάγου μὲ τὴν πανηγυρικὴ παράσταση τῆς Στέλλας Βιολάντη, δυὸ ἄλλες ἑλληνικὲς κοινότητες στὴν ἴδια πόλη ὠργάνωσαν στὴν ὄπερα τοῦ Σικάγου ἐσπερίδα μὲ τὸν «Μάρκο Μπότσαρη» τοῦ Παύλου Καρρέρ. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ ἡ Ἀδελφότης Ζακυνθίων ἐτέλεσε ἀρχιερατικὸ μνημόσυνο τοῦ ζακυνθινοῦ συνθέτη. Μπροστὰ στὸ κενοτάφιο εἶχε τοποθετηθῆ ἡ εἰκόνα του, ποὺ βρίσκεται στὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη τῆς πόλεως. Στὸ μνημόσυνο μίλησε ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἀδελφότητος φιλογράμματος νέος κ. Χρ. Ἀκτύπης, ποὺ ἄλλοτε ἐξέδιδε ἐκεῖ τὴν καλὴν ἐφημερίδα «Ζάκανθα», μὲ θέμα «Τί προσέφερε ἡ Ζάκυνθος στὰ νεοελληνικὰ Γράμματα καὶ τὴν Τέχνη». Λέγεται πὼς ὁ βαρύτονος κ. Φαρδούλης ἀγόρασε ἀπὸ τὴν κληρονόμο τοῦ Καρρὲρ κ. Ἀλβίνα Ρίφιου ὅλες τὶς συνθέσεις του. Τὸ κείμενο τοῦ «Μάρκου Μπότσαρη» προμηθεύθηκεν ὁ κ. Φαρδούλης ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τοῦ μουσικοῦ Μπεκατώρου στὴ Ν. Ὑόρκη.

Τὰ 50χρονα τοῦ Γρ. Ξενοπούλου στὸν «Παρνασσὸ»

— Ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος «Παρνασσὸς» ὠργάνωσε στὴν αἴθουσά του λαμπρὰ φιλολογικὴ γιορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπιφανοῦς καὶ παλαιοῦ του μέλους κ. Γρ. Ξενοπούλου. Ἀφοῦ προλόγησε ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Ἱππ. Καραβίας, ὁ κ. Μαρῖνος Σιγοῦρος μίλησε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ διαπρεποῦς συγγραφέως κι ἡ Κα Ἀμπελᾶ— Τερέντσιο διάβασε τὶς περίφημες «Καμπάνες», τὸ «Ἐντεκα χρονῶν» κ' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν «Κόκκινο Βράχο». Συγκινημένος ὁ κ. Ξενόπουλος εὐχαρίστησε γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ τοῦκαμε ὁ Παρνασσὸς καὶ μίλησε γιὰ τὸν τρόπο ποὺ γραψε τ' ἀριστουργήματά του. Δίνουμε μερικὰ

ἀποσπάσματα (ὁλόκληρη τὴν ὁμιλία βλ. στ' «Ἀθηναϊκὰ Νέα» 7 Μαΐου).

« Μπορεῖ, νἄνοιξα ἢ νὰ ἔδειξα ἕνα καινούργιο δρόμο πρὸς τὴν πρόοδο. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ θελήσω καὶ νὰ τὸ προμελετήσω, χωρὶς νὰ τὸ κάμω σκοπό. Ἔγινε ἀσυναίσθητα κι ἤρθε μονάχο του.

»Ἕνα μόνο πρᾶγμα στὴ ζωή μου ἔκαμα συνειδητά: Τὴν Τέχνη μου τὴν ἴδια. Χωρὶς νἀποβλέπω σὲ μεγάλους σκοπούς, κοίταζα πάντα, σὰν τεχνίτης, σὰν ἐργάτης, νὰ κάμω τὰ ἔργα μου ὅσο καλύτερα μποροῦσα. Μὲ κατηγόρησαν πὼς πολλὲς φορὲς χαμήλωσα τὴν τέχνη μου σκόπιμα γιὰ νὰ προσελκύσω τὸ κοινό, καὶ πὼς γι αὐτὸ τὸ Ἔργο μου εἶνε ἄνισο, ἀποτελεῖται, δηλαδή, ἀπὸ μυθιστορήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ κομμάτια, ἄλλα ἀνώτερα καὶ ἄλλα κατώτερα. Πλάνη! Ὅπως κάθε Ἔργο, πολυχρόνιο καὶ μεγάλο σὲ ὄγκο, καὶ τὸ δικό μου ἔχει βέβαια κομμάτια ἀνώτερα καὶ κομμάτια κατώτερα. Ἀλλὰ μόνον τὸ θέμα τὰ ξεχωρίζει. Ποτὲ ἡ τεχνική, ἡ κατασκευή, τὸ ὕφος, ἡ γλῶσσα, ἡ μορφή. Ὁποιοδήποτε θέμα μοῦ ἤρθε νὰ γράψω, ἀπὸ τὸ μικρότερο ὡς τὸ μεγαλείτερο, τὸ ἔγραψα μὲ τὴν ἴδια πάντα εὐσυνειδησία, μὲ τὴν ἴδια φροντίδα καὶ μὲ τὸν ἴδιο κόπο. Ποτὲ δὲν χαμήλωσα τὴν τέχνη μου γιὰ νὰ προσελκύσω τὸ κοινό. Μόνο ποὺ τὸ κοινὸ μπορεῖ νἀγάπησε περισσότερο μερικὰ θέματά μου καὶ λιγώτερο μερικὰ ἄλλα. Ὁ «Κόκκινος Βράχος» ἔκαμε ἑπτὰ ἐκδόσεις, ἐνῷ οἱ «Πλούσιοι καὶ Φτωχοὶ» μόνο μία. Ὁ «Πειρασμὸς» παίχθηκε χίλιες φορές, ἐνῷ τὸ «Ἀνθρώπινο» οὔτε δέκα. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Καὶ τὸν «Κόκκινο Βράχο» καὶ τὸν «Πειρασμό», ποὺ τράβηξαν τόσο τὸν κόσμο, ἐγὼ τὰ ἔγραφα ἀπαράλλαχτα ὅπως τὸ «Ἀνθρώπινο» καὶ τοὺς «Πλουσίους καὶ Φτωχούς». Μὲ τὴν ἴδια εὐσυνειδησία ποὺ ἔγραψα καὶ τὸ τελευταῖο μου μυθιστορηματάκι. Καὶ γι' αὐτό, μόνο γι' αὐτό, μπορῶ νὰ καυχιέμαι. Ποτὲ δὲν ἐπρόδωσα τὴν τέχνη μου συνειδητά, ποτὲ δὲν εἶπα: «Στάσου, τώρα θὰ γράψω κάτι γιὰ νὰ τὸ γουστάρῃ ὁ κόσμος». Ναί, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶπα καί: «στάσου, τώρα θὰ γράψω κάτι νὰ τὸ γουστάρῃ ὁ Παλαμᾶς». Κι' αὐτὸ προδοσία θὰ ἦταν. Ὁ τίμιος τεχνίτης κάνει ὅ,τι τοῦ ἔρχεται, ὅ,τι τὸν ἐμπνέει, ὅ,τι αἰσθάνεται, ὅ,τι γουστάρει πρῶτος ὁ ἴδιος καὶ τοῦ εἶναι ἀδιάφορο ποιὸς ἄλλος θὰ τὸ γουστάρει. Δὲν εἶπα καλά· ἀδιάφορο δὲν τοῦ εἶναι. Καθένας ἐπιθυμεῖ νἀρέσῃ τὸ ἔργο του στὸν καθένα. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξέρῃ, νὰ τὸ ἐπιδιώκῃ, νὰ τὸ προμελετᾷ, καὶ πότε νὰ χαμηλώνῃ τὸν τόνο του γιὰ νἀρέσῃ στοὺς πολλούς, πότε νὰ τὸν ὑψώνῃ μὲ τὸ στανιό, ἐκζητημένα, γιὰ νἀρέσῃ στοὺς λίγους. Ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης δὲν τὸ κάνει αὐτό. Γράφει ὅπως τοῦ ἔρχεται κι' ὅ,τι βγεῖ: μὰ μικρό, μικρό· μὰ μεγάλο, μεγάλο. Εἶνε φυσικός, ἀπροσποίητος, εἰλικρινής, αὐθόρμητος. Στοιχεῖα κάθε ἔργου, κάθε δημιουργίας, εἶνε τὸ συνειδητὸ καὶ τὸ ἀσυνείδητο. Τὸ συνειδητὸ μόνο εἶναι στὰ χέρια τοῦ τεχνίτη, τὸ ἀσυνείδητο ὄχι· καὶ πάλι, τὸ ἀσυνείδητο δίνει τὴν ἀξία καὶ ὁρίζει τὴ θέση τοῦ ἔργου· τὸ συνειδητὸ ποτέ. Γι' αὐτὸ ἀπὸ μικρὲς καὶ μετριόφρονες προθέσεις μπορεῖ νὰ βγῇ καὶ κάτι μεγάλο· ἐνῷ ἀπὸ μεγάλες βγαίνει συχνὰ τὸ μικρό.

»Τὸ συμπέρασμα εἶναι πὼς ἀπὸ τὸ ἔργο μου ὅ,τι ἔκαμα'γώ, δὲν εἶνε σπουδαῖο: κι' ἂν τυχὸν ἔχῃ καὶ τίποτα σπουδαῖο, αὐτὸ ἔγινε μόνο του, ἤ, ὅπως κάθε τι ποὺ γίνεται μόνο του, τὸ ἔκαμε ἡ Πρώτη Ἀρχὴ τῶν Ὄντων καὶ τῶν Φαινομένων, ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, τοῦ Ἀνθρώπου—καὶ τοῦ Μυθιστορήματος, καὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν πάντων— ὁ Θεός!»

Τὸ τεῦχος Ξενοπούλου

— Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ τεύχους «Ξενοπούλου» ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες διανοουμένους καὶ γενικώτερα ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ κοινὸ ἦταν ἐξαιρετική. Στὴ δημοσία συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στὶς 27 Ἀπριλίου, ὁ Πρόεδρός της κ. Δ. Μπαλᾶνος παρουσιάζοντας τὸ πανηγυρικὸ τεῦχος τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» μίλησε γι αὐτὸ ἐγκωμιαστικὰ κι ἀφοῦ ἀνέφερε τὰ περιεχόμενά του ἐξέφρασε τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια τοῦ Σώματος στὸν ἐπιφανῆ Ἀκαδημαϊκό.

Μὲ τὴν εὐκαιρία σημειώνουμε πὼς ἡ ὡραία εἰκόνα, στὴ σελίδα 17, τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ Ἅη Χαραλάμπη εἶναι ἐλαιογραφία τοῦ καλλιτέχνη ζωγράφου κ. Μίμη Πελεκάση, ὅπως κι οἱ ἄλλες τρεῖς στὸ ἴδιο τεῦχος.

Ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Ἀθηνῶν

Ἀφάνταστη, καταπληχτικὴ ἀληθινά, πρόοδο σημείωσε ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἡ καλλιτεχνικὴ πνοὴ τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Θ. Νικολούδη ἀνάλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσή του. Σὰν Ἕλληνες, μποροῦμε σήμερα νὰ ὑπερηφανευθοῦμε πὼς ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμός μας δὲν ὑστερεῖ κανενὸς εὐρωπαϊκοῦ. Μουσική, διαλέξεις, παιδικὴ ὥρα, θεατρικὰ σκέτς, ὅλα εἶναι ὅ,τι θὰ ποθοῦσε ποτὲ Ἕλληνας. Μὲ τὴν ἐξέλιξη αὐτὴ τοῦ σταθμοῦ μας πρέπει νὰ ἐλπίζουμε πὼς θἄχουμε γρήγορα κ' ἕναν μεγαλύτερο, ποὺ ν' ἀκούεται κι ἀπὸ τοὺς ξενητεμένους μας.

Νέες πληροφορίες γιὰ τὸν Φώσκολο

Στὸ «Ἔθνος» (8 Μαΐου) δημοσιεύθηκε τὸ παρακάτω περίεργο σημείωμα τοῦ ἀνταποκριτοῦ του στὸ Λονδῖνο κ. Καίσαρη:

«Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Βασιλέως τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ Μνημείου τοῦ Φωσκόλου ἐγράφησαν πλεῖστα ὅσα εἰς τ' ἀγγλικὰ φύλλα περὶ τοῦ Ἑλληνοϊταλοῦ τούτου μεγάλου ποιητοῦ καὶ πατριώτου, ὅστις, ὡς γνωστόν, εἶχεν ἀποθάνῃ καὶ ταφῇ εἰς τὸ Τζίζουϊκ τοῦ Λονδίνου. Ἡ μετακομιδὴ τῶν λειψάνων του ἐκ Λονδίνου εἰς Φλωρεντίαν ἔγινε μὲ πολλὰς τιμὰς τὸ 1871. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν γραφέντων αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἀξιοσημείωτα εἶνε ὅσα γράφει ὁ Ἄγγλος ἱερεὺς Νταίϊλ εἰς τοὺς «Τάϊμς»:

»Ὅταν ἐγίνετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων, ὁ Νταίϊλ, υἱὸς τοῦ ἱερέως τοῦ Τζίζουϊκ, δεκαεξαετὴς τὴν ἡλικίαν τότε, παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὅλας τὰς ἐργασίας τῆς ἐκταφῆς καὶ τὴν τελετὴν τῆς μεταφορᾶς ὑπὸ Ἰταλῶν ἐπισήμων. Βεβαιώνει λοιπὸν ὁ Νταίϊλ, ὅτι ἠνοίχθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὸ φέρετρον καὶ ἀνευρέθη σῶον καὶ ἀκέραιον τὸ σῶμα τοῦ Φωσκόλου, καίτοι θαμμένον εἰκοσιεπτὰ ἔτη. Ὁ κουρεὺς τοῦ Φωσκόλου, ὑπέργηρος Ἰταλὸς τοῦ Λονδίνου, προσβλέψας πρὸς τὸ ἀνοικτὸν φέρετρον, ἀνεφώνησε μὲ συγκίνησιν καὶ σεβασμόν:

— Εἶνε ὁ ἴδιος, ὅπως τὸν ἤξερα τόσο καλά.

»Τὸ φέρετρον ἐκλείσθη καὶ πάλιν καὶ ἐσφραγίσθη μὲ προσοχήν, ἡ δὲ συνοδεία τῆς μεταφορᾶς τοῦ λειψάνου διῆλθεν ἀπὸ τὸ γνωστὸν σπίτι, εἰς

τὸ ὁποῖον ἔζη ὁ Φώσκολος. Ἐκεῖ ἐσταμάτησε καὶ ἔγινεν ὁ χαιρετισμὸς τοῦ σπιτιοῦ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς σημαίας.»

«Ἐννοεῖται ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς διατηρήσεως τοῦ σώματος, ἥτις ἀλλαχοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ καὶ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὰς.... ἁμαρτίας τοῦ νεκροῦ, δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν καὶ εἶνε σύνηθες εἰς περιπτώσεις ποὺ τὸ φέρετρον εἶνε ἀεροστεγὲς ἢ τὸ πέριξ ἔδαφος πολὺ συμπαγές. Ὁ κ. Νταΐλ βεβαιώνει ἐξ αὐτοψίας, ὅτι μὲ τὸ ἄνοιγμα τοῦ φερέτρου δὲν ὑπέστη καμμίαν ἀλλαγὴν ὁ νεκρός....»

Τὸ Βασιλικό μας Θέατρο στὴν Εὐρώπη

Ἡ περιοδεία τοῦ Βασιλικοῦ μας Θεάτρου στὴν Ἀγγλία κι οἱ παραστάσεις ποὺ δωσε στὸ Καϊμπριτζ, Ὀξφόρδη καὶ Λονδῖνο ἦταν μιὰ σειρὰ θριάμβων καὶ ὁμόφωνη ἀναγνώριση καὶ θαυμασμὸς γιὰ τὴν ἀκμὴ τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου. Οἱ κρίσεις τοῦ Ἀγγλικοῦ Τύπου ἦταν ἐνθουσιώδεις καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐξαιρετικές. Τὸ Βασιλικό μας θέατρο ὑψώθηκε κι ἀναγνωρίστηκε διεθνῶς ὡς φωτεινὴ ἑστία Τέχνης κι ἡ πατρίδα μας ἔλαβε πρώτη θέση ἀνάμεσα στὸν πολιτισμένο κόσμο. Μία νίκη ἐξαίσια, λαμπρή, πολιτισμένη, ὅπως ἐτόνισεν ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῶν Κρατικῶν Σκηνῶν κ. Κ. Μπαστιᾶς στὴν ὁμιλία του ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τοῦ Λονδίνου πρὸς τοὺς ξενητεμένους Ἕλληνες.

Τὴν ἴδια καταπληκτικὴν ἐπιτυχία εἶχαν κι οἱ παραστάσεις ποὺ δωσε τὸ Βασιλικό μας Θέατρο στὴν Φραγκφούρτη καὶ Βερολῖνο. Σημειώνουμε ἰδιαίτερα τὴν ὡραία ἀπάντηση τοῦ κ. Μπαστιᾶ.

Φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Μπάμπη Ἄννινου

— Σεμνὴ τελετὴ ἔγινε στὶς 24 Μαΐου στὸν Παρνασσὸ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ Μπάμπη Ἄννινου μὲ τὴν παρουσία τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Ἰω. Μεταξᾶ, τῶν Ὑπουργῶν κ.κ. Θ. Νικολούδη καὶ Κ. Μπουρμπούλη καὶ ἐκλεκτοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων. Ἀφοῦ ὁ Πρόεδρος τοῦ «Παρνασσοῦ» κ. Ἱππ. Καραβίας ἔδωσε ἕνα γενικὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Μπάμπη Ἄννινου, ποὺ ἀπὸ τὰ 1873 ἦταν μέλος τοῦ Συλλόγου καὶ διεύθυνε τὸ περιοδικό του, ὁ κ. Συναδινὸς ἐξήτασε τὴ θεατρικὴ πλευρὰ τοῦ πολύμορφου ἔργου του, ὁ κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος μίλησε γιὰ τὴ θέση του στὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία, ὁ κ. Κρίτων Σουρῆς γιὰ τὸν πνευματώδη καὶ σατυρικὸν Ἄννινο κι ἡ κ. Θεοδωροπούλου - Λιβαδᾶ γιὰ τὸ ποιητικό του ἔργο.

Διάφορα

— Ὁ «Σύνδεσμος ὑπὲρ Ζακύνθου» ὠργάνωσε στὸν Παρνασσὸ» ἐνδιαφέρουσα φιλολογικὴ ἑσπερίδα γιὰ τὸν Ἀνδρέα Κάλβο. Μετὰ τὴν σύντομη εἰσαγωγὴ τοῦ Προέδρου τοῦ Συνδέσμου κ. Ἀλ. Μερκάτη, ὁ κ. Μαρῖνος Σιγοῦρος ἔδωσε τὴν ὡραιότερη, ἴσως, ἀπὸ τὶς διαλέξεις του, ποὺ μετεδόθη ἔπειτ' ἀπὸ λίγες μέρες κι ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν. Ἡ κ. Ἀμπελᾶ— Τερέντσιο ἀπήγγειλε κατοπινὰ τὸ «Φιλόπατρι» κι ἄλλα ποιήματα τοῦ Κάλβου.

— Στὸν «Παρνασσὸ» δόθηκε στὶς 3 Μαΐου ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Β. Παπαδάκη μὲ θέμα «Affinités ethnologiques gréco-françaises.» Ὁ κ. P. Lemerle μίλησε μὲ θέμα «La Grèce et les origines de la Renaissance.»

— Μὲ μεγάλην ἐπισημότητα ἔγιναν στὶς 30 Μαρτίου στὸ Ζάππειο μέγαρο τὰ ἐγκαίνια τῆς β' πανελλήνιας καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως, ἡ ὁποία προκάλεσε ἐξαιρετικὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ διανοουμένου καὶ φιλομούσου κοινοῦ.

— Ἐδημοσιεύθηκε νόμος γιὰ τὴν ἵδρυση μουσείου τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖο θὰ περιέχει διάφορα κειμήλια ἀθηναϊκὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Φραγκοκρατίας μέχρι τοῦ Ὄθωνος. Τὸ ὑπουργεῖο τῆς Διοικήσεως Πρωτευούσης διέθεσε 200.000 δραχμὲς κι ὁ Δῆμος Ἀθηναίων 400.000 γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ «Φετιχιὲ» τζαμιοῦ, ὅπου θὰ στεγασθεῖ τὸ μουσεῖο τοῦτο.

— Ὁ «Παρνασσὸς» εἶδε μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες συγκεντρώσεις στὶς 31 Μαρτίου, ὅταν ὁ Ὑπουργὸς-Διοικητὴς Πρωτευούσης κ. Κ. Κοτζιᾶς ὡμίλησε γιὰ τὰς Ἀθήνας. Ἡ διάλεξη, ποὺ μ' ἐνθουσιασμὸ χειροκροτήθηκεν ἀπὸ τὸ ἐκλεχτὸ ἀκροατήριο, ἀποκάλυψε τὸ φιλότεχνον Ὑπουργὸ λαμπρὸ αἰσθητικὸ κ' ἐξαιρετικὸ κονφερανσιέ.

— Μὲ καλλιτεχνικὴν ἑσπερίδα στὸ ξενοδοχεῖο «Βασιλεὺς Γεώργιος» γιορτάστηκεν ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης ἡ 40ετηρίδα τοῦ κ. Μιλτ. Λιδωρίκη, καὶ στὴ «Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν» ἡ 50ετηρίδα τοῦ καλλιτέχνου τοῦ ἄσματος κ. Κ. Νικολάου.

— Ἡ Ἑλληνικὴ παροικία τοῦ Σύδνεϋ ὠργάνωσε καλλιτεχνικὴν ἑσπερίδα μὲ τὴ «Στέλλα Βιολάντη» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν τόση ποὺ ἡ ἑσπερίδα ἐπαναλήφθηκε μὲ τὸ ἴδιο ἔργο (26 Ἀπριλίου) καὶ μὲ μεγαλύτερη ἀκόμη συρροὴ κόσμου. Τὴν παρακολούθησαν ἐπίσης ὁ Γεν. Πρόξενος κ. Βρυζάκης καὶ ὁ Σεβ. Μητρ. Αὐστραλίας κ. Ἀθηναγόρας.

— Ἡ Ἐπιτροπὴ πρὸς ἀπονομὴν λογοτεχνικῶν βραβείων ὑπὸ τὴν προεδρεία τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ ἔδωσε τὸ βραβεῖο ποιήσεως γιὰ τὸ 1938 στὸν κ. Ἄγγελο Σικελιανὸ «διὰ τὸ σύνολον τῆς ποιητικῆς του ἐργασίας, ποὺ διέπεται ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ἐθνικὴν πνοήν», καὶ τοῦ θεάτρου στὸν κ. Διον. Ρώμα γιὰ τὸ ἔργο του «Ζακυνθινὴ Σερενάτα».

Τίτλοι καὶ ἔργα Σπ. Μ. Θεοτόκη

—Ἡ «Ἰόνιος Ἀνθολογία», ποὺ ἴσαμε σήμερα ἔδωσε τόσα τεύχη ἱστορικὰ καὶ χρήσιμα, ἑτοιμάζει ὁλοένα γιὰ τὸν ἐπιφανῆ ἑπτανήσιο ἱστοριοδίφη κ. Σπ. Μ. Θεοτόκη καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 25τίας τοῦ συγγραφικοῦ του σταδίου ἕν' ἄλλο πολύτιμο τεῦχος ποὺ θὰ περιέχη τὸν κατάλογο τῶν κυριωτέρων ἔργων του καὶ τὶς σχετικὲς βιβλιοκρισίες καὶ τιμητικὲς διακρίσεις.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΝΩΤΟΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

[Μέρος τοῦ προλόγου μιᾶς μελέτης τοῦ κ. Διον. Ρώμα πάνω στὴν ἐξέλιξι τοῦ Ἑπτανησιακοῦ πολιτισμοῦ, πού διαβάστηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο κατὰ τὴν ἐπίσκεψη τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης στὴ Ζάκυνθο τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1936]

Τρεῖς κύριες ἐποχὲς γνώρισε ἡ Ζάκυνθο. Τὴ Βενετσιάνικη, τὴν ἐπαναστατημένη καὶ τὴν ἀστική. Ἡ πρώτη εἶνε τὸ ancien regime, ἡ Ζάκυνθο τοῦ Libro d'oro, πού τελειώνει μὲ τὴ Βενετιά. Ἡ ἐπαναστατημένη κρατᾶ 70 χρόνια, περνώντας ἀπὸ μύριες περιπέτειες: Γαλλικὴ Ἐπανάστασι, Ἰακωβινισμός, πτῶσι Βενετίας, Γάλλοι δημοκρατικοί, Ἀνεξαρτησία κάτω ἀπὸ τὸ Μαρτελάο, Ρῶσσοι, Γάλλοι Αὐτοκρατορικοί, Ἄγγλοι, Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι, Ριζοσπαστισμὸς καὶ τέλος Ἕνωσις.

Ἀρχίζει τότες ἡ τρίτη, ἡ ἀστικὴ πού ξωφλᾶ κάπου γύρω στὰ 1900.

Αὐτὲς τὶς τρεῖς ἐποχὲς θὰ συναντήσουμε ἀπόψε στὸν περιπατό μας. Καὶ μὴ σᾶς φανῆ παράξενο πὼς προχωρώντας λίγα βήματα θὰ πηδᾶμε πενηνταριὲς χρόνια. Ὅπως γράφει κι' ὁ μέγας Ζακυθινὸς ἱστορικὸς Ἑρμάνος Λούντζης στὰ Miscellanea: Ὁ χρόνος εἶνε σχετικὸς καὶ φτιαγμένος ἀπὸ μᾶς.

Ἂς ἀρχίσωμε ὅμως τὸ γύρο μας. Καὶ πρῶτα πρῶτα ἂς ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν πλατεῖα μὲ τὸ μεγάλο ἄγαλμα τοῦ Σολωμοῦ.

Μὲ λίγο κόπο τὴ φανταζόμαστε γεμάτη νερό. Θάλασσα.

Ἀπὸ τὸν πελώριο ὄγκο τοῦ Θεάτρου τίποτε δὲν περισσεύει. Μονάχα ἡ μικροῦλα ἐκκλησιὰ ποῦνε φτιασμένη ἀπὸ πελεκημένο ἀγκωνάρι. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Μόλου. Τὴν ἐποχὴ πού τὴ βλέπουμε δὲν εἶν' ἀκόμη μαύρη. Μόλις 100 χρόνια πού χτίστηκε πάνω σὲ μεγάλο βράχο, κάτι σὰν ἕνα νησάκι πού βρισκότανε στὴν εἴσοδο τοῦ φυσικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ εἶνε ἡ Sanità, τὸ λοιμοκαθαρτήριο καὶ τὸ τελωνεῖο.

Στὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησούλας εἶνε ἕνα πελώριο φανάρι, πού χρησιμεύοντας γιὰ φάρος, φωτίζει τὶς βάρκες ποῦ πηγαινοέρχονται. Μιὰ πέτρινη γέφυρα μὲ σιδερένιες πύλες ἑνώνει τὸ βράχο μὲ τὴν παραλία. Κόσμος πολὺς κυττάζει ἀπὸ τὴ γέφυρα τὶς βάρκες ποῦ περνοῦνε. Γαλέρες εἶνε ἀραγμένες μπροστὰ στὸ νησί. Πολλὲς γαλέρες μὲ τὸ λιοντάρι τοῦ Ἁγίου Μάρκου πού κάπου κάπου φωτίζεται ἀπὸ τὸ φανάρι ἢ ἀπὸ κανένα περαστικὸ δαδί.

Ὁ Capitan General del Mar Francesco Morosini ἔχει σταματήσει στὴ Ζάκυνθο. Μέσα στὶς βάρκες, πού γλυστρᾶνε σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τὶς γαλέρες, ἕνας περίεργος κόσμος γεμάτος δέματα, μπαοῦλα, κασέλες. Μύρια χρώματα φωτίζονται ἀπὸ τὰ δαδιά. Μαῦροι καλόγεροι, κουρελιασμένοι στρατιῶτες, σπαθᾶτοι Εὐγενεῖς, γυναῖκες, παιδιά.

Βρισκόμαστε στὰ 1669.

Ἡ Κρήτη, ἡ μεγάλη μεσογειακὴ κτῆσι τῆς Βενετιᾶς ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Ἡ Ζάκυνθος σὰν πρῶτος σταθμὸς γεμίζει πρόσφυγες. Πρόσφυγες ποῦ θὰ χαρίσουν στὸ νησί, ὅ,τι ἔδωσαν στὴν Ἰταλία, 200 χρόνια πρίν, κεῖνοι τῆς Πόλης· μιὰν ἀναγέννησι. Μέσα στὰ σκόρπια δέματα, ἀνά-

μεσα στὰ κουρέλια, ὑπάρχουνε βυζαντινὲς εἰκόνες καὶ κρητικὰ χειρόγραφα.

Σὲ μιὰ βάρκα πού μόλις ξεκίνησε βλέπουμε ἕναν ἀξιωματικό. Παράσημα καὶ στολίδια δείχνουνε πὼς εἶνε σημαντικὸ πρόσωπο. Μόλο ποῦ μοιάζει σκεφτικός, ἡ θέσι του δὲν εἶνε καὶ τόσον ἀπελπιστική.

Θὰ μπῆ (μὲ τὸ καινούργιο νόμο τοῦ Μοροζίνη) ἀμέσως στὸ Συμβούλιο τῶν Εὐγενῶν τοῦ νησιοῦ. Θὰ δοθοῦν καὶ σ' αὐτὸν ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους προνόμια, τιμές, καὶ θὰ περιμένη στὴ Ζάκυνθο καμιὰ καινούργια εὐκαιρία νὰ πολεμήση τοὺς ἄπιστους. Τὰ παιδιά του ἐξασφαλισμένα. Οἱ ἀπόγονοι γιὰ πάντα πλούσιοι καὶ τιτλοῦχοι. Κι' ὅταν ἀκόμα πάψουν νὰ προσφέρουν τὸ αἷμα τους στὴν Γαληνονάτη. Κι' ὅταν ἀκόμα (ὅπως στὴ περίπτωσι αὐτὴ) γεννηθῆ ἀνάμεσα τους ἕνας ποιητής!

Ἡ βάρκα τοῦ ἀξιωματικοῦ περνᾶ τούτη τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὴ θέσι πού 200 χρόνια ἀργότερα θὰ στηθῆ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀπογόνου: Τοῦ Κόντε Διονύσιου Σολωμοῦ! Ἂς ρίξουμε ὅμως μιὰ γλήγορη ματιὰ καὶ στὶς ἄλλες βαρκοῦλες.

Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτές, διάφοροι στρατιῶτες περιστοιχίζουν τιμητικὰ ἕνα βαθμοφόρο. Περίεργα πράγματα βλέπουμε ἀνακατεμένα μὲς τὰ μουσκέττα καὶ τὰ σπαθιά· βάζα μὲ χρώματα, παλέτες, πινέλα . . . Ὁ Ἱππότης Παναγιώτης Δοξαρᾶς, πολεμιστὴς καὶ ζωγράφος, γυρίζει πίσω στὴ Ζάκυνθο πού ἀπὸ κάμποσα χρόνια διάλεξε Μανιάτης αὐτὸς γιὰ δεύτερή του πατρίδα.

Ὁ γιός του Νικόλαος, πολεμιστὴς κι' αὐτός, ζωγράφος καὶ Ἱππότης τοῦ Ἁγίου Μάρκου, σὲ μιὰ βυζαντινὴ τυποποίησι κληρονομημένη ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Κρητικοὺς ἁγιογράφους θὰ προσθέση Ἰταλικὰ στοιχεῖα καὶ θὰ γίνη ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ζακυνθινῆς Σχολῆς.

Στὴν ἴδια βάρκα ἕνας καλόγηρος πού θὰ ἑνώση κι' αὐτὸς τ' ὄνομά του μὲ τὴ τελευταία λάμψι τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ὁ Ἐμμανουὴλ Τζάνες, ὁ λεγόμενος Μπούνιαλης.

Καιρὸς ὅμως νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴν πλατεῖα καὶ νὰ ἐξακολουθήσουμε τὸν περιπατό μας. Ἂς προχωρήσουμε πρὸς τὴν Πλατεῖα Ροῦγα... πηδῶντας καμιὰ 100 χρόνια.

Σταματᾶμε μπροστὰ στὸ πεντάμορφο Παλάτσο Μιχαλίτση.

Ἀνάμεσα στὶς ψηλὲς κολόνες, πούχουνε κάποια κυπαρισένια χάρι, διακρίνεις τὴν πελώρια «Μπασία» καὶ τὰ δουλεμένα σιδερένια πορόθυρα Mezzanin. Πιὸ πάνω μιὰ γραμμὴ ἀπὸ πέτρινα μπαλκόνια ξαναπιάνει τὸ ἴδιο γεωμετρικὸ μοτίβο. Λίγα λεπτὰ προσήλωσι στὰ τζάμια καὶ σιγὰ σιγὰ ἀρχίζει νὰ διακρίνεται ὁ φωτισμὸς τῆς σάλας τοῦ χοροῦ πού πιάνει ὁλόκληρο τὸ μεσαῖο πάτωμα. Τὸ κίτρινο τρεμουλιαστὸ φῶς τῶν κεριῶν.

Ἀπὸ κάποιο παράθυρο φαίνεται μάλιστα μιὰ γωνίτσα τῆς ἀπέραντης κυκλικῆς γκαλερίας. Ἀπὸ κεῖ πάνω παίζει ἡ μουσική. Στ' αὐτιὰ φθάνει καθαρὰ πιὰ ὁ ἦχος τοῦ φλάουτου. Μενουέτο. Μπάλλος ἀπόψε στοῦ Μιχαλίτση. Ἡ Πλατεῖα Ροῦγα μοιάζει σὰ μίζερο στενὸ βάθρο γιὰ τὸ λιγερὸ κι' ἀσημένιο κεῖνο μνημεῖο. Τόσο πού νομίζεις πὼς ποτὲς δὲ θὰ χωρέση τὶς μύριες φιοράτες κρινολίνες καὶ τοὺς σπαθάτους ντατελένιους καβαλιέρους πού θὰ χυθοῦν σὲ λιγάκι μέσ' ἀφ' τὸ σπίτι, σὰ σταματήσει καὶ τὸ τελευταῖο μενουέτο.

Γρήγορα τὸ στενὸ θὰ γεμίση ἀπὸ ἄσπρους γιαλιστεροὺς λεκέδες, τὶς μεταξωτὲς κάλτσες τῶν Cavalieri, κι' ἀπὸ πιὸ θαμπούς, τὶς μπαμπα-

κερὲς τῶν βαστάζων, ποὺ περιμένουν ὧρες τώρα καθισμένοι γύρο ἀπὸ τὸ φορεῖο τῆς ἀρχόντισας.

Ἕνας βιαστικὸς κόσμος, παρφουμαρισμένος, ντυμένος στὰ μετάξια, θὰ πλημμυρήση τὴ Μπασία τοῦ Παλάτσου, χρωματίζοντας γιὰ μιὰ στιγμὴ τὶς ἀσημένιες κολῶνες. Ποτάμι, ποὺ μόλις χωρεῖ στὴν κοίτη ποὺ θὰ τὸ δεχτῆ. Στρίμωγμα, τρικαντά, περροῦκες, φλάουτο καὶ ποῦδρα !

Ὅμως οἱ χοροὶ αὐτοὶ δὲν παραρέσανε στοὺς ποπολάρους ! Κάποιο σατυρικὸ τετράστιχο τῆς ἐποχῆς μᾶς δείχνει τὸ καινούριο πνεῦμα. —Ἀκοῦστε το. Θὰ σᾶς θυμήσω μόνο πὼς Barone ἰταλικὰ σημαίνει καὶ τυχοδιώκτης καὶ πὼς μποτέγα ὀνομάζεται τὸ μαγαζί.

Σόρα Ἕλενα κοντέσσα
ἄνοιξε τὸ μποτεγί,
νὰ περάσουν οἱ Μπαρόνοι
νὰ σοῦ παίξουν τὸ βιολί . . .

(Ἔχει συνέχεια) Δ. ΡΩΜΑΣ

oooooooooooo

MAMMA E FIGLIA *

— Dalla finestra, figlia, non guardare
i viandanti : siedi un poco qui.
— Ti lagni, o mamma, e stai a lavorare;
e un tormento per me viver cosí.
— Lascia i tuoi canti. Fermansi vicino
quanti in istrada passan per udir. . .
— Mamma, cantan gli uccelli nel giardino,
e nel mio core cantano i sospir.
— Accendi il lume alla Vergine santa:
sègnati ed Ella la tua prece udrà . . .
— Mostra, o mamma, i suoi fior ciascuna pianta,
e nell' anima amor fiorito è già.
— Tuo padre, in nera tomba riposato,
disfacendosi va: non l'obliar. . .
— Mamma, la gioia non è mai peccato,
prima che giovinezza abbia a passar. —
Tace. gli antichi tempi rammentando,
la buona mamma, curva sul lavor.
Nell'orto gli uccellin van cinguettando :
cessa la brama alla fanciulla in cor.

* Ἀναδημοσιεύουμε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ „Olimpo“ (Θ]νίκης) τὴν μετάφραση ἀπὸ τὸν ἑλληνιστὴ Fr. de Simone Brouwers τοῦ ποιήματος «Μάνα καὶ κόρη» τοῦ κ. Μαρίνου Σιγούρου.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ: «ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ» (ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ)

Δὲν ξέρω τὴν Κρήτη, διάβασα ὅμως πολλὰ ἀπ' ὅσα γράφηκαν γι αὐτήν, ἀπὸ τὸν παληὸ καιρὸ ἴσαμε σήμερα, γιατὶ ἐμᾶς τοὺς Ἑπτανήσιους μᾶς τραβάει ἄθελά μας ἡ ἱστορία της κι ὁ παλμός της. Ἐμεῖς, μάλιστα, οἱ Ζακυθινοὶ ἔχουμε καὶ κάποιον ἄλλο στενώτερο σύνδεσμο μαζί της. Ἄλλοτες εἴμαστε κάτου ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐξουσιαστή, τὸν Ἐνετό. Ἔπειτα, σὰν ἔπεσαν τὰ κάστρα της, μᾶς ἦλθαν πολλοὶ πρόσφυγες ἀπὸ τὴ μεγαλόνησο, φαμελὲς σπουδαῖες καὶ καλλιτέχνες, ποὺ χάρις σ' αὐτοὺς γνωρίσαμε τὴν κρητικὴ τέχνη καὶ ποίηση.

Τώρα, ποῦχω μπρός μου τὴ «μυθιστορία» τοῦ κ. Πρεβελάκη, δίχως νὰ τὸ θέλω ἀναλογίζομαι τὶς παληὲς αὐτὲς χάρες ποὺ χρωστᾶμε στὴν Κρήτη. Γιατὶ τὴν ἴδια αἰσθητικὴ χαρὰ μᾶς χαρίζει τὸ χαδεμένο αὐτὸ βιβλίο. Τὸ λέω χαδεμένο ὄχι μονάχα γιατ' εἶναι ἕν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὀμορφοτυπωμένα καὶ κομψὰ βιβλία, μὰ γιατί, σὰν τὸ διαβάσεις καὶ τὸ χαρεῖς, τὸ θαρρεῖς πιὰ δικό σου πρᾶμα ἀγαπημένο. Ἀπαράλλαχτα σὰν μιὰ ὄμορφη πολιτεία, ποὔτυχες κάπου νὰ δεῖς καὶ νὰ σ' ἀρέσει, καὶ ποὺ ξαναζεῖ στὴ θύμισή σου κάνοντας τὴ σκέψη σου καὶ τὴν ψυχή σου νὰ τὴν ἀγκαλιάζει χαδευτικά, ἀγαπησιάρικα.

Τὸ «Χρονικὸ μιᾶς Πολιτείας», τοῦ Ρέθυμνου, εἶν' ἀπὸ τὰ πιὸ ἄρτια κι ὑποβλητικὰ ποῦχω διαβάσει, ἕνα βιβλίο ποὺ, ἀδιαφορῶντας ἂν μὲ κατηγορήσουν γιὰ ὑπερβολικό, βρίσκω πὼς εἶναι τὸ καλύτερο ποὺ γράφηκε στὰ τελευταῖα χρόνια καὶ μοναδικὸ στὸ εἶδος του. Γιατὶ τὰ συνδυάζει ὅλα, ζωντανὸ γράψιμο, ἱστορία, ποίηση μαζὶ καὶ τέχνη. Ἕνα βιβλίο πρωτότυπο, μὲ μεγάλη καλλιτεχνικὴν πνοή, ποὺ τὰ γράμματά του—ὄμορφα κι αὐτά, καινούργια—στὸ διάβασμά τους λὲς καὶ ζωντανεύουν, πέρνουν χίλιες φόρμες, ζωγραφίζουν, χτίζουν σκαλίζουν, τραγουδοῦν, πετοῦν γιὰ νὰ μᾶς φέρουν παληὲς ἐποχές, καὶ μᾶς ἀνοίγουν τὶς καρδιὲς τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, δίνοντάς μας τὴν ἀτμόσφαιρα, τὴν παληὰ καὶ τὴν τωρινή, μ' ἕνα ζωηρὸ χρῶμα, ποὺ σὲ κάνει νὰ προσέχεις ἐντατικά, μήπως σοῦ ξεφύγει μιὰ φράση, μιὰ λέξη, ἕνα γράμμα, ἕνα τίποτα, ἕνα κόμμα. Τέτοια εἶναι ἡ γοητεία αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Γιατ' εἶναι τόσο καλογραμμένο, ποὺ ὅλα τοῦ χρειάζονται, ὅπως σ' ἕνα καλοφτιασμένο σπίτι εἶν' ἀπαραίτητα προσχεδιασμένο καὶ τὸ παραμικρό. Καμμιὰ φορά, βέβαια, μᾶς σαστίζουν ἰδιωματισμοί, ποὺ πρώτη φορὰ συναντοῦμε. Τότες ὅλες οἱ ἄλλες λέξεις κουνιοῦνται ἐντατικώτερα γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ δοῦμε καλύτερα τὴν ἄγνωστην εἰκόνα ποὺ φορμάρουν οἱ ξενικοὶ γιὰ μᾶς φραστικοὶ τύποι.

Μὲ μαεστρία, πέρνοντάς μας ἀπὸ τὸ χέρι ὁ Πρεβελάκης, μᾶς τριγυρίζει στὴν Πολιτεία τοῦ Ρέθυμνου, δείχνοντάς μας ν' ἁπλώνεται μὲ προφύλαξη στὴν ἀρχή, νὰ συμμαζεύεται κατοπινὰ μέσα στὰ Βενετσιάνικα μουράγια, νὰ ξεχύνεται τέλος σ' ὅλες τὶς μεριὲς ἔπειτ' ἀπὸ τὸ γκρέμισμά τους. Μᾶς δείχνει τὸ Κάστρο, τὸ γιαλό της, τὸ φόρτο καὶ τὴν κίνηση τῶν μαγαζιῶν της, τὸ σημερινὸ ξεπεσμό τους, τὴ ζωὴ Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, χωριστὰ κι' ἀπὸ κοινοῦ, τὶς γιορτές, τοὺς ταρσανάδες, βουτυχτάδες, βαρκάρηδες καὶ ψαράδες, τὶς

ἀναποδιὲς τοῦ λιμανιοῦ, ποὺ ὁ ἄμμος του ρούφηξε καὶ κατάπιε ὁλόκαιρα τρικάταρτα καράβια, τὴν ἀναχώρηση τῶν Τούρκων μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, τοὺς θρύλους γιὰ τὴ ζωὴ τῆς κυρᾶς Φατιμέ, τὰ τζαμιὰ καὶ τὶς ἐκκλησιὲς μὲ τὶς ἁγιογραφίες τους, τὶς λιτανεῖες καὶ τὴν περπατησιὰ ἀκόμη τῶν κατοίκων.

Ὅλ' αὐτὰ σὰν μυθιστορία, σὰν μιὰ φωνὴ ποὺ φθάνει ὑπόκωφη ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ χρόνου, κι ἂν πρόκειται ἀκόμα γιὰ πρόσφατα γεγονότα, γιὰ νὰ μᾶς πῇ τὴν ἱστορία τῆς πολιτείας μ' ἕνα ἐξαίσιο τρόπο. Καλλιτεχνικὲς σελίδες, ποὺ σοῦ ἐντυπώνονται στὴ μνήμη καὶ σ' ἀφίνουν συλλογισμένο καὶ μὲ συμπόνοια γιὰ τὸ γνώριμό σου πιὰ Ρέθυμνο. Σελίδες ὡραῖες ποὺ θὰ διαβάζωνται ἔπειτα κι ἀπὸ τριακόσια χρόνια, μὲ τὸ ἴδιο ὅπως σήμερα ἐνδιαφέρον.

Καὶ σκέφτομαι κι ἀναζητῶ μήπως ὑπάρχει κι ἄλλος Πρεβελάκης ποὺ νἄχει δώσει τὴν ἱστορία καὶ τὸν παλμὸ τόσων καὶ τόσων πολιτειῶν, ποὺ περιμένουν τὸν καλλιτέχνη ἱστορικό τους. Γιατὶ θἄταν τόσο ἐνδιαφέρουσες κάτι τέτοιες «μυθιστορίες» γιὰ τὸν Ἔπαχτο, τὴν Κορώνη, τὸ Ἀνάπλι, τὴ Ζάκυθο, τὸ Θιάκι, τὸ Μυστρᾶ, τὴν Γλαρέντζα, τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου!

Στὸν ἐπίλογό του ὁ κ. Πρεβελάκης μᾶς μιλεῖ γιὰ τὸν ἐσωτερικό του καλλιτεχνικὸ κόσμο. Θαρρῶ πὼς ἔτσι μᾶς δίνεται ἡ ἐξήγηση τοῦ γιατὶ τέτοιες μυθιστορίες δὲν ἔχουν γραφεῖ πολλές.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΙΝΩΤΟΣ

1. ΔΗΜ. ΜΑΡΓΑΡΗ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑ

Ὁ κ. Μάργαρης γνωρίζει τὸ βιβλίον περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νεοέλληνα καὶ τὸ ἀγαπᾶ· καὶ ἦταν ὁ μόνος ποὺ μποροῦσε νὰ μᾶς δώσει τὸ σοφὸν αὐτὸ ἔργο ποὺ ἄν καὶ γραμμένο μὲ ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδον, ὄχι μόνο δὲν κουράζει καθόλου, ἀλλὰ διαβάζεται μ' εὐχαρίστηση.

Ὁ συγγραφέας ξέρει νὰ συνοψίζει χωρὶς νὰ παραλείπει· σὲ λιγοστὸ χῶρο νὰ δίνει πολλά. Τὴν πολύτιμην αὐτὴν ἀρετὴ ἐλάχιστοι τὴν ἔχουν στὴν σημερινὴν Ἑλλάδα καὶ ὅταν γράφουν καὶ ὅταν ὁμιλοῦν. Ὁ κ. Μάργαρης κατορθώνει σὲ μερικὲς σελίδες νὰ δώσει μίαν ὁλοκληρωμένην ἰδέα τῆς ἱστορίας τοῦ βιβλίου.

Στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ἀναγέννηση καὶ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία τῆς Ἰταλίας βρίσκεται λεπτομερειακὴ περιγραφὴ τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ βιβλίου ποὺ τυπώθηκε, τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς τοῦ Λάσκαρη (Μιλάνον 1476), μὲ φωτογραφικὴν ἀποτύπωση τῆς πρώτης καὶ τῆς τελευταίας σελίδας. Χρήσιμες πληροφορίες συγκεντρώνει ὁ κ. Μάργαρης καὶ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Βενετίας, καθὼς καὶ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Ἀνατολῆς, γιὰ τὴν τυπογραφία στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἱδρύθη κ' ἐλειτούργησε τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1821 στὴν Καλαμάτα, μέσα σ' ἕνα τζαμί, καὶ ἀκόμη γιὰ τοὺς μεγάλους ἐκδότες ἑλληνικῶν κειμένων καὶ γιὰ τὶς βιβλιοθῆκες ἀρχαῖες, νεώτερες καὶ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας.

Ἕνα κεφάλαιο ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσει σὲ νεώτερην ἔκδοση ὁ κ. Μάργαρης εἶναι γιὰ τὴν ὑποχρέωση ποὺ ἔχουν ὅσοι διευθύνουν βιβλιοθῆκες νὰ κάνουν, γιὰ τὰ σημερινὰ βιβλία, ἕνα ξεκοσκίνισμα καὶ μιὰν ἀξιολογικὴ κατάταξη. Αἴσθημα λύπης καὶ ἀπορίας αἰσθάνεται κάθε φωτισμένος ἀναγνώστης ὅταν προσέξει καὶ λογαριάσει πόσο ἄχρηστο τυπωμένο χαρτὶ βγαίνει στὸ φῶς. Ἀνόητες φυλλάδες, κακογραμμένες καὶ φλύαρες κυκλοφοροῦν κάθε μέρα στὸν τόπο μας

ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν τέχνη τοῦ λόγου. Εἶναι ἀξιοπερίεργο γιατὶ τόσοι ἀμόρφωτοι κι' ἀστόχαστοι ἄνθρωποι σκαρώνουν καὶ τυπώνουν βιβλία χωρὶς νὰ ἔχουν τίποτε νὰ ποῦνε καὶ χωρὶς νὰ ξέρουν νὰ γράψουν. Ὁ κ. Μάργαρης θὰ στενοχωριέται περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον μὲ τὸ κατάντημα αὐτὸ τοῦ νεοελληνικοῦ βιβλίου· καὶ ἄθελά του βέβαια, βλέποντας νὰ τοῦ κουβαλοῦν καθεμέρα στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τέτοιες παληοφυλλάδες, θ' ἀναρωτήθηκε: — Μὰ εἶμαι λοιπὸν στ' ἀλήθεια ὑποχρεωμένος νὰ δελτιογραφήσω, νὰ κατατάξω τ' ἀσήμαντα ἔργα τόσων μωροφιλοδόξων! ἢ μήπως θὰ ἔκανα καλήτερα νὰ τὰ ρίξω στὸ σκουπιδαριό!

Ὁ κ. Μάργαρης, σὰν ὑποδιευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ σὰν Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Γ. Συμβουλίου τῶν Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδας, θὰ ἔπρεπε νὰ μεριμνήσει γιὰ νὰ ληφθεῖ ἕνα μέτρο. Μοῦ φαίνεται πὼς τὰ νεοτυπωμένα βιβλία ποὺ στέλνονται στὶς βιβλιοθῆκες, ἀφοῦ καταγραφοῦν στὸ βιβλίο τῶν Εἰσερχομένων, θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίζωνται σὲ δύο μέρη ἀπὸ μίαν ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπή· ὅσα τὸ ἀξίζουν θὰ δελτιογραφοῦνται καὶ θὰ φυλάσσονται, τἄλλα θὰ πηγαίνουν σὲ μιὰ πρόχειρην ἀποθήκη, γιατὶ δὲν τὸ ἐπιτρέπει οὔτε ἡ δικαιοσύνη οὔτε ἡ εὐπρέπεια στὸ ἴδιο ράφι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης νὰ βρίσκεται, πλάγι μὲ τὸν Σολωμὸν ὁ Ντόρος Ντορῆς, ὁ Νικήτας Ράντος καὶ τόσες ἄλλες σύγχρονες μεγαλοφυΐες ποὺ δὲν καθιερώθησαν ἀκόμη.

Μὲ τὸν Νικολετόπουλον ὁ Μπάϋρων ὑπνώττει,

καθὼς ἔλεγε καὶ ὁ Ἀχιλλέας Παράσχος.

2. A. DASCALAKIS: RHIGAS VELENSTINLIS

Σὲ ὁποιον θὰ ἀνάθεταν νὰ κάμει τὸ ξεχώρισμα, γιὰ τὸ ὁποῖο μίλησα παραπάνω, θὰ ἔβαζε τὸ ἔργο τοῦ κ. Δασκαλάκη, μὲ τὰ βιβλία ποὺ πρέπει νὰ διαβαστοῦν καὶ νὰ φυλαχτοῦν. Τὸ ἔργο του αὐτὸ δὲν τοῦ ἔδωσε μόνο τὸ διδακτορικὸ δίπλωμα τοῦ Παρισινοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ τὸν ἔκαμε ἀμέσως καὶ Καθηγητὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ κ. Δασκαλάκης ἐδιάλεξεν ἕνα ὡραῖο ἱστορικὸ θέμα καὶ τὸ ἐπραγματεύθη μὲ λεπτομερειακὴν ἔρευνα τῶν πηγῶν καὶ μὲ ἐπιστημονικὴ μέθοδο.

Ἀφοῦ μᾶς δώσει τὴν ἱστορικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς, τὴν ἐπίδραση τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασης καὶ τὴν κατάσταση τῆς σκλαβωμένης Ἑλλάδας, ἀρχίζει μὲ τὰ νεανικὰ χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Ρήγα, ζητεῖ νὰ ἐξακριβώσει τὴ χρονολογία ποὺ γεννήθηκε, τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἐκπατρισμοῦ του, τὶς σπουδές του στὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν γνωριμία του μὲ τὸν Μ. Διερμηνέα Ὑψηλάντη καὶ τὴν ἐνημέρωσή του στὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ κατάσταση.

Ὁ κ. Δασκαλάκης μᾶς ἐξιστορεῖ τὴ μετάβαση τοῦ Ρήγα στὸ Βουκουρέστι ποὺ οἱ Ἕλληνες εἶχαν πατριωτικὴ καὶ πνευματικὴ δράση, τὴ γνωριμία του μὲ πολιτικοὺς πράκτορες τοῦ Μ. Ναπολέοντα, ὡς τὴν ἐποχὴ ποὺ φτάνει στὴν Βιέννη, ὥριμος πλιά, μὲ μόρφωση καὶ μ' ἐθνικὴ συνείδηση. Στὸ δεύτερο κεφάλαιον ὁ κ. Δασκαλάκης ἐξετάζει τὰ ἔργα ποὺ ἐτύπωσεν ὁ Ρήγας. Τὴ μελέτη του αὐτὴν ὁλοκληρώνει ὁ συγγραφέας μὲ ξεχωριστὸ τόμο ποὺ ἐδημοσίευψε γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Ρήγα· ἐκεῖ ἀνατυπώνει τὴν ἐπαναστατικὴ προκήρυξη τοῦ Ρήγα ποὺ κατασχέθηκε τὰ 1797 στὴ Βιέννη, καὶ μιλεῖ ἐμπεριστατωμένα γιὰ τὶς μεταφράσεις του, γιὰ τὴ γεωγραφικὴ Χάρτα, καὶ γιὰ τὰ τραγούδια του.

Πλουσιώτερα καὶ μὲ γενικώτερο ἐνδιαφέρον εἶναι τὰ κεφάλαια ποὺ ἀφιε-

ρώνει στὴ Φιλικὴν Ἑταιρία καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδια τοῦ Ρήγα, τὴν σύλληψή του, στὴν αὐστριακὴ ἀνάκριση, στὶς σχετικὲς διπλωματικὲς ἐνέργειες, ὡς τὴν παράδοση τοῦ ἐθνομάρτυρα καὶ τὴ θανατική του ἐκτέλεση στὸ Βελιγράδι.

Σ' ἕνα ἐπιλογικὸ συμπέρασμα ὁ κ. Δασκαλάκης θέτει τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση θὰ ξεσποῦσε εἰκοσιπέντε χρόνια ἐνωρίτερα στὴν περίπτωση ποὺ οἱ αὐστριακὲς ἀρχὲς τῆς Τεργέστης δὲν θὰ εἶχαν συλλάβει τὸ Ρήγα. Δὲν βρίσκει ὅμως πιθανὴν αὐτὴ τὴν ἄποψη καὶ παραδέχεται πὼς ἂν ἐζοῦσε πολλὲς ἀπογοητέψεις ἐπερίμεναν τὸν Ρήγα, γιατὶ τὴν ἐνέργειά του τὴν ἐβάσιζε στὴν ὑποστήριξη τῆς Γαλλίας, καὶ ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἄλλαξε τότε καὶ ὅσα εἶχεν ὑποσχεθεῖ στὴν Ἑλλάδα ὁ Μ. Ναπολέοντας δὲν θὰ τὰ πραγματοποιοῦσε. Οἱ ὑποθέσεις τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι ἀκριβολογημένες καὶ πειστικές.

3. Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ: ΕΡΓΑ (ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ)

Ὁ κ. Καιροφύλας ποὺ διευθύνει τὴ Λογοτεχνικὴ Σειρὰ τοῦ Συλλόγου γιὰ τὴ διάδοση Ὠφελίμων Βιβλίων ὕστερ' ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτη τὰ ἔργα, ἐφρόντισε τὴν ἀνατύπωση τῶν ποιημάτων τοῦ Ζαλοκώστα, σὲ καλὰ συγκροτημένη κατάταξη.

Στὴ βιογραφική του εἰσαγωγὴ ὁ κ. Καιροφύλας μᾶς δίνει μιὰ ἐξακριβωμένη ἀνασκόπηση τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ—χρήσιμη προετοιμασία γιὰ ὅσους θέλουν νὰ μελετήσουν τὸ ἔργο τοῦ Ζαλοκώστα.

Στὴν κατάταξη τῶν ποιημάτων ὁ κ. Καιροφύλας ἔκαμε μιὰ σωστὴ ἀξιολογικὴν ἐκτίμηση καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴν στὴν ἔκδοσή του ἔχει προτάξει τὰ λυρικὰ ποὺ εἶνε γραμμένα σὲ ζωντανὴ γλῶσσα. Στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ ἔργου του ὁ Ζαλοκώστας ἔδειξεν ὅλη τὴν ποιητική του ἱκανότητα καὶ μᾶς φαίνεται ἀπίστευτο πῶς ἄνθρωπος μὲ τέτοια καλαισθησία μπόρεσε στὸν ἴδιο καιρὸ νὰ γράφει ἀνούσιους καθαρευουσιάνικους στίχους. Ὁ Ζαλοκώστας ἐθαύμαζε τὸ Σολωμό, σὰν ἠπειρώτης ποὺ ἦταν ἔνοιωθε τὴ δημοτική, ὁ δημοτικός του στίχος εἶναι πλούσιος, δυνατὸς καὶ συγκινημένος, ἔζησε κ' ἐσπούδασε στὴν Ἰταλία ποὺ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἔγινεν ἐπίσημη γλῶσσα, ἔλαβε μέρος στὸν ἀγῶνα κ' ἐγνώρισεν ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἥρωες τοῦ 1821 ποὺ μιλοῦσαν τὴ ζωντανὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἐδίσταση νὰ γράψει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ποιητικοῦ ἔργου του σὲ μιὰ ψυχρὴ συμβατικὴ γλῶσσα.

Ὁ κ. Καιροφύλας δὲν ἐπεριορίσθη νὰ ἀνακατατάξει τὸ γνωστὸν ἔργον τοῦ Ζαλοκώστα ἀλλὰ ἐφρόντισε νὰ ἐρευνήσει καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ἀρχεῖον τοῦ ποιητῆ. Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν του δημοσιεύει μερικὰ γράμματα τῶν ἰταλῶν φιλελλήνων ποιητῶν Ρεγάλδη καὶ Κανίνη πρὸς τὸν Ζαλοκώσταν. Ἐξαιρετικὴ σημασία ἔχει μιὰ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Ρεγάλδης περιγράφει τὸν Σολωμόν.

Στὸ τέλος τοῦ τόμου ἔχουν προστεθεῖ μερικοὶ ἀνέκδοτοι στίχοι, ἀποσπάσματα καὶ πεζὲς γνῶμες τοῦ Ζαλοκώστα.

4. Γ. Α. ΜΑΡΚΙΔΗ: ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ (ΚΥΠΡΟΣ 1939)

Ὁ Λασκαρᾶτος μὲ τοὺς Στοχασμοὺς καὶ ὁ Καμπούρογλους μὲ τὰ Θρύψαλα ἐγκαινιάζουν στὴ νέαν Ἑλλάδα τὸ ὅσο σύντομο ἄλλο τόσο δύσκολο λογοτεχνικὸ αὐτὸ εἶδος. Ὁ κ. Μαρκίδης, γνωστὸς κυπριώτης λόγιος, μᾶς δίνει ἕνα βιβλίο ποὺ διαβάζεται καὶ ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ξαναδιαβαστεῖ. Διατυπώνει σωστὰ χωρὶς

περιττολογίες, συχνὰ μὲ δύναμη καὶ κάποτε μὲ χάρη, ὅσα εἶδε, ἐδιάβασε, ἄκουσε, κ' ἐσκέφθηκε.

Γνωρίζομαι ἀπὸ τὰ παλὰ φοιτητικὰ χρόνια μὲ τὸν κ. Μαρκίδη. Ἦταν πάντα σοβαρὸς καὶ προσεχτικός, μελετοῦσε τὰ βιβλία κ' ἐπαρατηροῦσε τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τοῦτο ἔχει ἀποκομίσει βαθιὰ γνώση τῆς ζωῆς, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ βιβλίο του:

—Τὰ μάτια εἶναι θαρρεῖς κάποτε ἡ κλειδαρότρυπα, ἀπὸ τὴν ὁποία κυττᾶς γυμνὴ τὴν ψυχή.

—Μερικοί, ἄθελα ἢ θελματικά, μεταδίδουν τόσο ἀντίθετα ἢ διαφορετικὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ τοὺς πεῖς, ὥστε θαρρεῖς μοιάζουν περίπου τὸν ἀπορροφητικὸ χάρτη ποὺ δείχνει ἀνάποδα κι' ἀνάστροφα τὰ γράμματα ποὺ ἀπορρόφησε τὸ μελάνι τους.

—Μερικοὶ εἶναι τόσο ἀναιδεῖς κι' ἀπατεῶνες, ὥστε τὸ δυνατὸ κ' ἠχηρότατο ράπισμα ποὺ δέχτηκαν στὸ πρόσωπο, εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὸ πλαστογραφήσουν, προσπαθώντας νὰ σᾶς πείσουν πὼς ἦταν τάχα χειροκρότημα.

Ἡ σοφία τοῦ κ. Μαρκίδη συμβαδίζει μὲ τὴν κοινωνική του πεῖρα, καὶ τὸ διπλὸ αὐτὸ πνευματικὸ πλοῦτον εἶχαν ὅλοι οἱ συγγραφεῖς ἀπεφθεγμάτων ἀπὸ τοῦ Ἐπικτήτου μέχρι τοῦ Λαροσφουκώ.

Μ. Σ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

— Γρηγ. Ξενοπούλου: «Ἡ διασκεδαστικὴ τέχνη». Περιοδικὸν «Ἔρευνα», Ἀλεξάνδρεια, Ἰανουάριος 1939, δρχ. 12,50.

— Γ. Θ. Μαλτέζου: Σκιὲς τῆς σιωπῆς» (ποιήματα). Ἀθῆναι, 1939, δρ.30.

— Μαξὶμ Γκόρκυ: «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πέθανε περπατώντας» (μετάφρ. Ἀλέξη Ἀκύλα). Ἀθῆναι, 1939, δρ. 15.

— **Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος**: Ἔκδοσις Ὑφυπουργείου Τύπου καὶ Τουρισμοῦ, μὲ ἄρθρα τῶν Ὑπουργῶν κ. κ. Θ. Νικολούδη, Α. Ταμπακοπούλου, Κ. Κοτζιᾶ καὶ μ' ἐνδιαφερούσας ἀναμνήσεις τῶν κ.κ. Γ. Στρείτ, Ἀ. Ἀναστασοπούλου καὶ ἰδιαίτατα τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Ἰωάννου Μεταξᾶ μὲ τίτλον: «Ἡ μεγαλυτέρα μορφὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.»

— Δημ. Μάργαρη: «Βιβλιολογία καὶ Βιβλιοθηκονομία». Πρόλογος Γ. Χαριτάκη. (Ἔκδοσις Γεν. Συμβουλίου Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος). Ἀθῆναι 1939.

— Γ. Α. Μαρκίδη: «Στοχασμοὶ καὶ σημειώματα». Λευκωσία 1939, δρ. 75.

— Κ. Χριστοπούλου: «Τέλιο καὶ δάκρυα». Ἀθῆναι 1939.

— Ἀντ. Ἰννίνου: «Μεγάλες στιγμὲς μικρῶν ἀνθρώπων». Ἀλεξάνδρεια, 1938.

— Jean Savant: «Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους χρόνους» μετάφρ. Δ. Ζερμπᾶ, σημειώσεις κ. Στυλ. Λυκούδη.

— Sp. Pappas: "Le Duc d'Aumale et le Trône de Grèce„.— Paris, 1938 (Extrait de la Revue d'Histoire Diplomatique).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

— Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἠχώ» (Ὀκτώβριος): «Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτον ἀλληλογραφίαν τοῦ Κ. Λομβάρδου» τοῦ κ. Διον. Καλογεροπούλου. Τεῦχος Ἀπριλίου: «Περὶ τῶν πρὸ τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως Ἰθακησίων λογίων» τοῦ κ. Ἱππ. Καραβία, «Διον. Στεφάνου» τῆς κ. Μαρίας Μαρκοπούλου, «Ἱστορικὰ καὶ τοπωνυμικὰ Κεφαλληνίας» τοῦ κ. Διον. Ζακυθηνοῦ.

— Εἰς τὴν «Ἑλλ. Ἐπιθεώρησιν» (Ἀπρίλιος): «Ἡ Δαναΐδες τοῦ Κάλβου» μετάφρασις καὶ πρόλογος τῆς κ. Μαριέττας Ἑπτανησίας».

— Εἰς τὴν «Πρωΐαν» (24 Ἀπριλίου) μακρὸν καὶ ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Ἰ. Παναγιωτοπούλου διὰ τὸ τεῦχος «Ξενόπουλος» τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας». — 5 Ἰουνίου: «Ὁ Μπάμπης Ἄννινος ὡς ποιητὴς» τῆς Κας Βαρβάρας Θεοδωροπούλου—Λιβαδᾶ.

— Εἰς τὴν «Πρόοδον» (Ζακύνθου), 27 Ἀπριλ., ὁ κ. Ζῶντος ἐνθυμίζει πὼς «ἂν ὁ δρόμος πού βρίσκεται τὸ πατρικὸ σπίτι τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου δὲν ἔφερνε τὸ ὄνομα ἑνὸς ἄλλου ξακουσμένου τέκνου τῆς Ζακύνθου, τοῦ Ἰωάν. Λισγαρᾶ, θἄπρεπε δικαιωματικὰ νὰ τοῦ δοθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιφανοῦς Ζακυνθίου μυθιστοριογράφου καὶ δραματογράφου». Ὁ κ. Ζῶντος προτείνει ἐν συνεχείᾳ νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου σ' ἕναν ἄλλο κεντρικὸ δρόμο τοῦ νησιοῦ.

Εἰς ἐπιστολήν του στὴν ἴδια ἐφημερίδα (10 Μαΐου) ὁ κ. Σπ. Μινῶτος, ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Ζῶντον, προτείνει νὰ ὀνομασθῇ «ὁδὸς Γρ. Ξενοπούλου» ὁ κάθετος τῆς ὁδοῦ Λισγαρᾶ δρομίσκος ἢ τὸ πλάτωμα τῶν Ἁγίων Σαράντα, ποὺ συνδέεται ἐπίσης μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς συγγραφέως. — Εἰς τὰ φύλλα 28 Μαρτ.—8 Ἀπριλ. «Ἡ Μεγ. Ἑβδομὰς ἐν Ζακύνθῳ» τοῦ κ. Ν. Ἀβούρη. 20—21 Μαΐου, δύο ἐνδιαφέροντα ἱστορικὰ σημειώματα τοῦ κ. Λ. Ζώη: «Ἡμέραι τῆς Ἑνώσεως». — 17 Ἰουνίου: «Ἐπιστολὴ τῶν Ζακυνθίων Σικάγου πρὸς τὸν Δήμαρχον Ζακύνθου» (ἐνδιαφέρουσα).

— Εἰς τὰ «Παρασκήνια» (27 Μαΐου): «Ὁ Μπάμπης Ἄννινος ὡς εὐθυμολόγος καὶ ἀνεκδοτολόγος», ὁμιλίαι τῶν κ.κ. Μιχ. Ἀργυροπούλου καὶ Κρ. Σουρῆ στὸν Παρνασσό. — «Ὁ Λόρδος Βύρων στὴν Ἰθάκη» τοῦ κ. Φ. Γιοφύλλη.

— Εἰς τὸ «Κερκυραϊκὸν Βῆμα» (22 Ἀπριλίου): «Ἰωάν. Ρωμανός» τοῦ κ. Μ. Θ. Λάνδου. — Ἐπίσης εἰς συνεχείας: «Αἱ Βιβλιοθῆκαι Ζακύνθου» καὶ «Ἡ πνευματικὴ κίνησις τῆς Ἑπτανήσου ἀπὸ τῆς Ἐνετοκρατίας μέχρι τοῦ Ἰονίου Κράτους» τοῦ κ. Δ. Δάση. «Τρεῖς μεγάλες Κερκυραῖες: Ἀλμπρίτση, Πετρεττίνη καὶ Μηνιάτη» τῆς κ. Ἀθηνᾶς Ταρσούλη. — 1 Ἀπριλίου: «Ὁ σατυρικὸς Γ. Μολφέτας» τοῦ κ. Μ. Λάνδου. Τοῦ ἰδίου (15 Ἀπριλ.) ἐνδιαφέρον ἱστορικὸν σημείωμα «ἑλληνικὰ θαύματα». — 20 Μαΐου: «Τὰ ἐν Κερκύρᾳ Προξενεῖα ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἑνώσεως» τοῦ κ. Π. Γιωτοπούλου.

— Εἰς τὴν «Καθημερινὴν» (Ἀθηνῶν) «Δημήτριος Γουζέλης», ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ κ. Φανῆ Μιχαλοπούλου. 20—21 Μαΐου τοῦ ἰδίου: «Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑπτανησίων διὰ τὴν Ἕνωσιν».

— Εἰς τὴν «Πνευματικὴν Ζωὴν» (25 Ἀπριλ.) τὸ τέλος τῆς πολὺ ἐνδιαφερούσης μελέτης τοῦ κ. Θ. Ξύδη διὰ τὸν Κάλβον, εἰς ἀπάντησιν τῆς κριτικῆς διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ κ. Γ. Ἀποστολάκη.

— Εἰς τὸ Messager d'Athènes (11 Ἰουνίου) κριτικὴ τοῦ κ. Βεϊνόγλου διὰ τὸ τεῦχος Ξενοπούλου τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας.»

—Ἐκτενὴς κριτικὴ διὰ τὸ ἴδιον τεῦχος εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» Ἀλεξανδρείας, 12 Μαΐου, ἀπὸ τὴν Καθηγ. Καν Ἀγγ. Παναγιωτάτου.

— Εἰς τὸ περιοδικὸν Süd-Osten τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου (Ἀπρίλιος) εἰς μακρὰν μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὰ περιοδικὰ ἐν Ἑλλάδι» ὁ κ. Ἀλ. Στάϊνμετς ὁμιλεῖ διὰ τὴν «Ἰόνιον Ἀνθολογίαν» τονίζων ὅτι «κατέλαβε ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον τῆς Ἑλλάδος.»

— Εἰς τὸ "Hellenisme Contemporain„ (Μάρτιος): Τὰ Ἀρχεῖα τῆς Οἰκογενείας Παπαδοπούλου-Βρεττοῦ τοῦ κ. Δ. Ζακυθηνοῦ. Ἐπίσης μετάφρασις τοῦ «Μικροῦ λάθους» τοῦ Πολυλᾶ καὶ τῆς μελέτης τοῦ κ. Μαρ. Σιγούρου «Ὁ Λεοπάρδης καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα».

— Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ραδιο-επιθεώρησις» (Ἀπρίλιος): Μία ρυθμικὴ μετάφρασις τοῦ Ἐθνικοῦ ὕμνου ἀπὸ τὸν κ. Fr. de Simone-Brower, «Ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Κάλβου» τοῦ κ. Γ. Ζώρα, «Ἰωσὴφ Καρντοῦτσι, ὁ τραγουδιστὴς τῆς Ἑλλάδος» τοῦ κ. Φ. Ποντάνι. Εἰς τὸ τεῦχος Μαΐου: «Φιλοπατρία καὶ ποίηση» τοῦ κ. Μαρίνου Σιγούρου, «Ἰταλοὶ Ἑλληνιστές, Φρ. Ντὲ Σιμόνε Μπροῦβερ» τοῦ κ. Δ. Φλόρε, «Ἀνέκδοτος θρῆνος ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κων)πόλεως» τοῦ κ. Γ. Ζώρα. Ἰούνιος: «Ἑλληνικότητα καὶ ξένες ἐπιδράσεις» τοῦ κ. Μπὼ-Μποβύ, «Ὁ Κάλβος καὶ αἱ παραδόσεις του εἰς Ἀγγλίαν» τοῦ κ. Γ. Μωραΐτη. — Εἰς τὸ αὐτὸ τεῦχος δημοσιεύεται κατάλογος τῶν διατριβῶν τῶν σπουδαστῶν τῆς Νεοελλ. Φιλολογίας. Σημειώνομεν: Mei Mario «Ἰδανικὰ καὶ τέχνη τοῦ Σολωμοῦ», — Barone Maria Virginia «Γερ. Μαρκορᾶς καὶ ἡ Ἰόνιος σχολή», — Ercoli Adelina «Ἀνδρέας Κάλβος», — Grammacioni Carmen Sylva «Ἀρ. Βαλαωρίτης», Mattioli Laura «Λορέντζος Μαβίλης καὶ οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἰονικῆς Σχολῆς.»

— Εἰς τὴν «Βραδυνὴν» ἕνας κύκλος ἀπὸ ἕξη ἀνταποκρίσεις τοῦ κ. Σπ. Μινώτου, εἰς τὰς ὁποίας περιγράφεται ἡ Ζάκυνθος καὶ ἡ σημερινὴ ζωὴ τῶν Ζακυνθίων. Οὕτω εἰς τὸ φύλλον 25 Μαΐου: «Ἡ Ζάκυνθος στὰ γιορτινά της—παραλείπόμενα τοῦ ἑορτασμοῦ», 27 Μαΐου: «Ἡ τωρινὴ Ζάκυνθος, τὸ περίφημο θέατρό της, τὸ μοναστῆρι τῶν παραστρατημένων κοριτσιῶν, τὸ παληὸ νοσοκομεῖο, οἱ Ζακυνθινὲς κυρίες στὴν ὑπηρεσία τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας», 29 Μαΐου: «Στὸ νησὶ τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ θρύλου, κοσμικονοσοκομειακὴ κίνησι, τὰ παράξενα τοῦ ἐκθετοτροφείου, τὰ πρῶτα μπαίν—μίξτ, τὰ γραφικὰ προάστεια τοῦ νησιοῦ, ὁ «Κόκκινος Βράχος», «ταλέντα ἐρασιτεχνῶν», 31 Μαΐου: «Ὡραία καὶ μόνον ἡ Ζάκυνθος μὲ κυριεύει. Τὸ ὀνειρῶδες νησί, τὸ στοιχειωμένο Κάστρο, τὸ ἀσύλληπτο πανόραμα τοῦ νησιοῦ». 6 Ἰουνίου: «Ἡ νυκτερινὴ Ζάκυνθος, Ζακυνθινὲς σερενάτες, οἱ ξενύχτηδες καὶ τὰ ὑπαίθρια κέντρα, βαρκάδες, Ἀρέκιες, οἱ ζακυνθινὲς ταβέρνες», 11 Ἰουνίου: «Ἡ εἰδυλλιακὴ Ζάκυνθος».

— Εἰς τὴν «Καθημερινὴν» (Ζακύνθου) 25 Ἀπριλίου: «Πνευματικὸν Ἰωβηλαῖον», τοῦ κ. Ἀ. Ἀβούρη, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ τεύχους τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» διὰ τὸν Ξενόπουλον. — Εἰς τὰ φύλλα 20-22 Ἀπριλ. ἀναδημοσιεύεται σημείωμα τοῦ κ. Χρ. Καίσαρη εἰς τὸ «Ἔθνος»: «Ὁ Κάλβος εἰς τὴν Ἀγγλίαν». 6 Μαΐου: «Ἀνδρέας Κάλβος Ἰωαννίδης» τοῦ κ. Π. Κονίδη. — 16 Μαΐου, ἐνδιαφέρον σημείωμα τοῦ κ. Ἀ. Ἀβούρη γιὰ τὶς παλὲς ζακυνθινὲς ταβέρνες.

ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» παρακαλεῖ θερμῶς τοὺς συνδρομητάς της καὶ ἀναγνώστας νὰ τῆς στείλουν, ἂν ἔχουν διπλᾶ, τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1, 2, 3, 36, 38, 79, 87-89 καὶ 93 τεύχη, ἀντὶ τῆς δωρεὰν πρὸς αὐτοὺς ἀποστολῆς ἐπὶ διετίαν τῆς «**Ἰονίου Ἀνθολογίας**» ἢ οἱουδήποτε ἄλλου βιβλίου τῆς ἀρεσκείας των.

Ἀγοράζομεν ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» εἰς τὴν ἀξίαν της. Ἰδιαιτέρως ζητοῦμεν τὸ ὁλοσχερῶς ἐξαντληθὲν ὑπ' ἀρ. 36 τεῦχος τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸν ΓΕΡ. ΜΑΡΚΟΡΑΝ.

Εὐχαρίστως καὶ δωρεὰν ἀποστέλλομεν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν, τὰ τυχὸν ἐλλείποντα τεύχη εἰς τοὺς τακτικοὺς συνδρομητάς μας.

Διὰ τοὺς λοιποὺς προηγούμενα τεύχη πωλοῦνται πρὸς δρχ. 15—30 ἕκαστον.

Προηγούμενοι τόμοι δρχ. 75—200.

Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῆς «**Ἰονίου Ἀνθολογίας**»: Ἀναμνηστικὸν Τεῦχος «**Οὔγου Φωσκόλου**», «Τραγούδα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο», «Ὁμιλίες ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο», «Ἡ παραχώρησις τῆς Πάργας», «Τὰ Φρούρια τῆς Κερκύρας»—ἐλάχιστα ἐναπομένουν ἀντίτυπα.

Ὀλίγαι δεκάδες ἀντιτύπων ὑπολείπονται ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἀναμνηστικὸν Τεῦχος

ΛΟΡΕΝΤΖΟΥ ΜΑΒΙΛΗ

152 σελίδες.—Ἄγνωστες εἰκόνες καὶ αὐτόγραφα τοῦ ποιητοῦ ἐν φωτοτυπίᾳ.— Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί.—

Νέαι βιογραφικαὶ καὶ κριτικαὶ μελέται. Αἰσθητικαὶ ἀναλύσεις τῶν σονέττων.—Ἐπιλογὴ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῶν περὶ τοῦ Μαβίλη γραφέντων ἀπὸ τὸ 1888.

Πολυτελὲς τεῦχος 222 σελίδων. Ἔκδοσις: «**Ἰονίου Ἀνθολογίας**».

ΓΡΗΓΟΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Βιογραφία.— Ἠθογραφία.—Μυθιστόρημα.—Θέατρον.— Κριτικαὶ μελέται.—Ἡ γυναῖκα στὸ ἔργον τοῦ Ξενοπούλου. — Οἱ καυγάδες τοῦ Ξενοπούλου.—Τὸ Ἀρχεῖον τῆς Στέλλας Βιολάντη. —Πλοῦτος ἀνεκδότων ἐπιστολῶν. — 100 συνεργάται. — 35 ἐξαίσιαι μελανογραφίαι.—

Τιμᾶται ἕκαστον τεῦχος διὰ τοὺς συνδρομητὰς δρχ. 50.—
Πανόδετον δρχ. 60.—
Διὰ Γραφεῖα καὶ Ὀργανισμοὺς δρχ. 100.—

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν δολλάριο ἕνα

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαιον μετοχικὸν καὶ ἀποθεματικὸν Δρ. 1.205.000.000

Καταθέσεις (τῇ 31 Δεκεμβρίου 1938) » 10.800.000.000

Διοικητὴς

ΑΛΕΞ. Γ. ΚΟΡΙΖΗΣ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται καταθέσεις Ταμιευτηρίου (ἀπὸ δρχ. 100 καὶ ἄνω) μὲ εὐνοϊκὸν ἐπιτόκιον, παρέχουσα εἰς τὸ κοινόν, πλὴν τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας, καὶ πᾶσαν εὐκολίαν διὰ τὴν ταχείαν καὶ εὐχερῆ κατάθεσιν καὶ ἀνάληψιν τῶν χρημάτων. Τὸ Ταμιευτήριον τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἐργάζεται συνεχῶς ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας. Εἴσοδος εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Σταδίου καὶ Γεωργίου Σταύρου.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΕΧΕΤΑΙ ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ ΟΨΕΩΣ, ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ

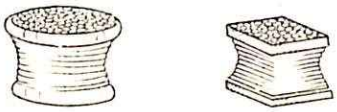

ΤΟΥΒΛΑ

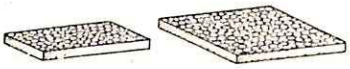

ΠΛΑΚΑΚΙΑ

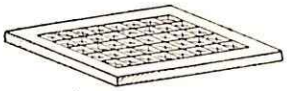

ΦΩΤΑΓΩΓΟΙ

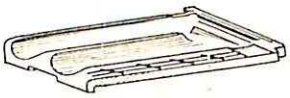

ΚΕΡΑΜΟΙ

ΣΤΕΡΕΑ ΑΣΦΑΛΗ ΔΙΑΥΓΗ

ὑάμινα εἴδη οἰκοδομῶν

ΥΑΛΟΠΙΝΑΚΕΣ

ΚΟΙΝΟΙ ΜΕΧΡΙΣ 7 ΧΛΣΤ.
ΔΙΑΜΑΝΤΕ ΛΕΥΚΟΙ
" ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΟΙ
ΦΘΟΡΙΟΥ
ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΩΣ
ΚΑΘΡΕΠΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΥΑΛΟΒΑΜΒΑΞ
(Μόνωσις Ἰδεώδης)

ΥΑΛΟΥΡΓΕΙΟΝ
Α.Ε.Ε.Χ.Π. & ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ